

VEZETŐK LAPJA

A MAGYAR CSERKÉSZVEZETŐK ÉS SZÜLŐK FÉLÉVI ÉRTESÍTŐJE

A TARTALOMBÓL

ÍGY IS LEHET

PISZTRÁNG LEVÉL

BARTÓK BÉLÁRÓL

ZRÍNYI MIKLÓS RÓVERTÁBOR

A FIATALOK HITRE NEVELÉSE

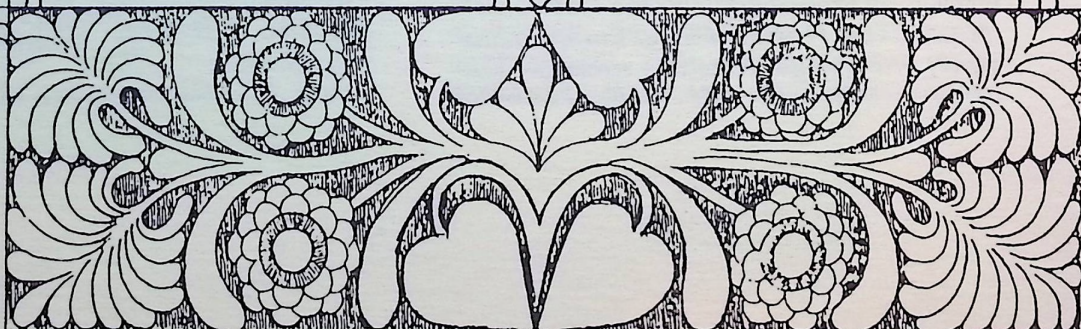
MAGYARSÁG - KÜLFÖLDRŐL NÉZVE

A NEW AGE "LELKISÉG" ÚTVESZTŐI

1996

83. SZÁM

MAGYARSÁG-ITTHONRÓL NÉZVE Pisztráng levél

Kedves Pisztrángok!

A nyáron még Amerikában, mindjárt az jubi-tábort követően hosszú szünet után (mert ugye a háborúban hallgatnak a múzsák!) elkezdtem írni egy pisztráng levelet, amelyben a tábori élményeimre, amelyek túlnyomóan pozitívek voltak, akartam reflektálni. De azért arra is rá akartam mutatni, hogy a táborparancsnokok egyik legfontosabb feladata, hogy éjszakánként kialudják magukat. Mert az álmos, fáradt parancsnok ideges s annak az egész tábor issza meg a levét. Ez természetesen áll a beosztott vezetőkre, kiképzőkre, sőt magukra a cserkészekre is. Remélem a fiatal vezetők, akik egyébként többnyire kiváló munkát végeztek, ezt is megtanulják (ha más-kép nem, saját bőrükön és nyűgös táborozók bőrén.) Azt hiszem többet nem kell magyaráznom. Akik ott voltak, tudják miről beszélek. Különben sem találok a fent említett félig megírt levelet, s így témáját sem folytatom, mert a jelen VL összeállítása közben jutott eszembe egy téma, amely sürgősebbnek látszik.

Immár másfél éve élek 45 év távollét után újra Magyarországon. Mondanom sem kell, hogy nem azt az országot és népet találtam itt amelyet 1949-ben elhagytam vagy legalábbis amelyet távolság emlékezetsszépítő prizmáján keresztül 45 éven át láttam és a lelkemben dédelgettem. Tudtam ugyan, hogy elnyomás alatt élt a népünk, de valahogy abban reméltem, hogy a szenvedés, mint a tűz az aranyat, megtisztítja. Csak most, hogy itthon élek döbbenem rá, hogy népünk nagy rétege nem tisztult meg hanem kiégett. Ezt a benyomást sokan mások is osztják, akik hazalátogatnak vagy egy-két éve itthon dolgoznak s szinte undorral fordulnak el a magyar valóságtól. A napokban olvastam egy cikket, ami érzéseimet tudományos adatokkal is alátámasztotta. A cikk egy, Európa különböző országai-ban végzett szociológiai felmérés eredményeiről számol be. **(Tomka Miklós: Európa változó (?) értékrendje.** A szerző a szociológiai tudományok kandidátusa, az MTA Filozófiai Intézetének

főmunkatársa, az Országos Lekipásztori Intézet munkatársa, a Katolikus Társadalomtudományi Akadémia igazgatója, a hat nyelven megjelenő "Concilium" c. teológiai folyóirat társigazgatója, 1978-86 között a Nemzetközi Szociológiai Társaság (ISA) Vallásszociológiai Szekciójának alelnöke, azóta elnökségi tagja, 1991. óta a Nemzetközi Vallásszociológiai Társaság (SISR) elnökségi tagja. A cikk a MÉRLEG c. folyóirat 1995/3 számában jelent meg.) Ebből a cikkből közlök az alábbiakban egy részletet:

"Madártávlatból" hazai viszonyainkról.

Az értékrend-vizsgálatról magyar elemzés még nem jelent meg. Két kötet (Zulehner és Denz, valamint a *Kirchen im Übergang*) azonban közli a magyar alapadatokat is, így legalább "madártávlatból" hazai dolgainkról is lehet valamit mondani. Életérzésünk részben közös más kelet-közép-európai országokéval. Családi helyzetünkkel, pénzügyi lehetőségeinkkel, munkakörülményeinkkel és életszínvonalunkkal *Európa más régióinál kevésbé vagyunk megelégedve*. Kelet-Közép-Európán belül pedig majdnem vezetünk a siránkozásban. Ugyanakkor az összesítő értékelés szerint a kutatásban szereplő 27 európai és nem európai ország között egyetlen egyben (Litvániában) elégedetlenebbek az emberek, mint Magyarországon. Ezen belül azonban meglepetés is ér bennünket. A magyar közérzet *általában* nagyon rossz, de nemzetközi összehasonlításban egyik konkrét területen sem a legrosszabb. Sőt, ha csupán a volt szocialista országokat hasonlítjuk össze, csak a volt NDK polgárai elégedettebbek életszínvonalukkal, mint a magyarok. Az önsajnálát és az elégedetlenség oka eszerint nem az alacsony jövedelem vagy az anyagi helyzet, hanem inkább a "körülmények", az "emberi viszonyok" összessége. Mintha az ok nem annyira rajtunk kívül, mint inkább bennünk magunkban lenne. Vajon ugyan ehhez a képhez tartozik-e következő tapasztalat? Tény, hogy a volt szocialista országok lakói (saját kijelentésük szerint) *ritkábban gondolkodnak el a halálról*, mint más országok polgárai. Magyarország még ezen belül is kitűnik. Csak három országban (Csehország, Szlovákia és Szlovénia) még nálunk is ritkább téma a halál. Nagyfokú evilágiság jele?

(Folytatás a 26. oldalon)

MAGYARSÁG - KÜLFÖLDRŐL NÉZVE

Amerikában ösztöndíjjal tanuló pécsi egyetemisták csoportjának mondtam egyszer a garfieldi Cserkészházban, hogy azt a magyarságot, melyet mi külföldön gyermekeink számára a háború tűzén és óceánok vizén át menekülve mentettünk meg, tulajdonképpen itt és most ők képviselik. Barátságosak, műveltek, kedvesek, és udvariasak voltak a pécsi diákok, de egyikük mindjárt mellemnek is szegezte a kérdést: Miért „magyarkodtok” ti annyit itt? Mindez nektek mire jó?

Senki sem szereti, hogy ha alapvető felfogását megkérdőjelezzük. Én is először boszszankodtam a kérdésen, de azóta éveken keresztül foglalkoztatott ez a „miért?”.

Saját önleírásom („Ki vagyok én?) két pillére, hogy keresztény vagyok és magyar. Sorrend nincs. Magyar módon vagyok keresztény és keresztény elvek alapján próbálom kiélni magyarságomat.

Szüleimtől lelkesen székely-magyar nevelést kaptam (apám székely, anyám erdélyi magyar volt). A román elnyomás hozzám, kisgyerekekhez is eljutott: titokban tanultuk meg a Himnuszt, vigyázni kellett, hogy a piros, a fehér és a zöld szín véletlenül se kerüljön egymás mellé, bizonyos dolgokról nem volt szabad beszélni, stb.

Vallásos felfogásom is nevelésembe gyökerezik: katolikus apám nagy anyagi áldozatok árán íratott be a kolozsvári piarista gimnáziumba. Ott nem csak színvonalas humán nevelést kaptam, de a magasrendű szellemi és vallásos-morális környezet is erősen befolyásolt. Nem csak meggyőződésből református de tevékenyen áldozatkész anyám és nővéreim élő példája tanított egy életen keresztül.

Hazám, Erdély kettőbe szakítása, a földbirtokos osztály életmódjának letűntével járó változások még gyerekkoromban fájdalmasan érintettek. Mint magyar kortársaim közül nagyon sokan, én is „az országúton nőttem fel”. Tíz éves voltam mikor otthonunkat elhagyni kényszerültünk, autón, teherautón, lovasszekérrel és gyalog menekültünk. Bom-

báztak, raboltak, géppuskáztak bennünket. Később DP táborban testi-lelki nyomorban töltött évek után a „General Sturgis” IRO-hajóval érkeztem ösztöndíjjal Amerikába, 19 évesen - egyedül. Személyes történetem nem különleges, nem egyedi, de azokra az időkre jellemző.

A további, többé-kevésbé hányatott élet is nem hogy gyengítette volna, sőt szilárdon megerősítette bennem a meggyőződést, hogy katolikus hitünkre és magyar népünk szolgálatára építve megtalálhatjuk és betölthetjük azt a hivatást, melyért a földre helyeztettünk. Mint szülők, gyermekeinket is erre kell nevelnünk. Ez az én válaszom „miért?”-re.

A „hogyan” kérdésre ebben a rovatban már sok helytálló útmutatást, gyakorlati példát és tanácsot kaptunk. AZ írók majdnem kivétel nélkül kedves ismerőseim, barátaim, magyar cserkészekben, hétvégéi magyar iskolában egyházközségi életben nagyrabecsült munka- (néha fegyver-) társaim. Közös élményeink történetei jókora kötetet töltenének ki. Az én esetem csak kettőben különbözik az övéktől: feleségem amerikai, nem is tud magyarul, és hat gyereket neveltünk fel akik a külföldi magyar cserkészekben legalább a segédtisztségig, hétvégi iskolákban a magyarságtudományi „érettségi”-ig eljutottak.

A „hogyan” úgy érzem, a „miért”-nek logikus folytatása. Gyermekeinek nevelése elsősorban a szülő dolga és ha bármilyen megfontolás alapján mást próbálunk nekik adni mint saját felfogásunkat, az csakis katasztrófákhoz, meghasonulásokhoz vezethet; őket saját meggyőződéseink szerint neveli viszont mint szülőknek, létünk elsődleges feladata.

Gyermekeimet morális emberré katolicizmusunk aktív gyakorlása, elkötelezett, közösségét szolgáló emberré pedig magyarságunk szolgálata által nevelem. E szülői feladat mellett minden, még családom számára az anyagi jólét és biztonság előteremtése is, eltörpül. Egyszerűen nem vállalom pld. olyan munkát, mely megakadályoz a cserkészcsapat vagy magyar iskola elvállalt veze-

tésében. Ez nem játék, hobby vagy passzió: nem kevesebb, mint elvállalt szülői feladatombetöltése.

Rohanó életünk váratlan fordulatai benűnket, de gyermekeinket is, könyörtelenül új és új megoldandó feladatok elé állítanak. Elegendhetetlen a kidolgozott, végiggondolt alapálás, a fentebb már említett „önleírás”.

Máskultúrájú társadalomban, kétnyelvű családban gyermekeinket magyar öntudatra nevelni: egyedül az egyik szülő számára képtelen feladat. Magyar közösséget kell tehát körülöttük megteremtenem, nekik abban örömmel, szolgálattal és sikerekkel gazdag életmódot kell biztosítanom. Olyan emberekkel kell összehoznom őket, kiket példaképül választhatnak akkor is, mikor kapcsolataikat családjukon kívül keresik. Mindez szűkreszabott külföldi magyar diaszpóránkban nem is olyan könnyű dolog, még ha helyileg elérhető is a magyar egyházközség, a magyar cserkészlet és magyar iskola.

A múltban be kellett érünk e három szervezet eleve szűkös és évről-évre csökkenő lehetőségeivel. Katolikus magyar egyházközségeink, helyi püspökségek ellenőrzése és befolyása alatt egymás után szűntek meg és ez a folyamat napjainkban sem állt le. Hétvégi iskoláink mindig is helyi kezdeményezések voltak, munkájuk ma mind nehezebb; külföldön élő magyar fiatalok túlnyomó többségben semmiféle magyar oktatásban nem részesülnek, otthonról mind szegényesebb szókincset hoznak magukkal. Sok szülő magyar beszél gyermekéhez, de eltűri, hogy az más nyelven válaszoljon. A külföldi magyar cserkészlet nötte ki magát egyedül világszervezetté. Széleskörű és jól szervezett nevelési munkája külföldön soha nem látott eredményeket ért el, de az idő vasfoga őket sem kímélte meg.

Katasztrofális hogy most, mikor magyar népünktől nem választ el sem tiltó szó, sem a rendőrállam fegyveres ereje, itt is, ott is úgy élünk, gyermekeinket itt is, ott is úgy neveljük, mintha a vasfüggöny még köztünk állna. Mint ha itt belénk idegződött volna, hogy minden magyarországi lakós „bűdös kommunista” és számukra minden külföldi magyar „karvalykapitalista kalandor”. Marcangoljuk egymást

és közben halmozódnak az elmulasztott lehetőségek.

Emberöltökön át álmodoztunk Magyarországon felszabadulásáról: most, hogy ez valósággá vált, az új helyzet felett úrrá lenni kötelességünk. Jogosan várja ezt el tőlünk a most felnövő magyar nemzedék az ország határain belül, de azokon kívül is. A nagy szervezetlenségben most morzsolódik le külföldi szülők nagy áldozat árán magyar öntudatra nyelvet gyermekei. Magyarország határain belül sem vállalhatunk vallásos és nemzeti példaképek nélkül felnövő, ezáltal öngyilkosan minden emberi értékről lemondó nihilista „modernkedő” új nemzedékeket.

Trianon szörnységét jórészt sokkal kisebb, szervezetlenebb és főleg műveletlenebb külföldi szlávok és románok aknamunkája hozta a magyar népre. Soha nem volt több jólszituált és nemzetének elkötelezett magyar értelmiségi világszerte, mint napjainkban. Hírnevünk a világban, bár most sem a leghízelgőbb, de sohasem volt jobb Átfogó koncepció e hatalmas erőforrás felmérésre nincs, nem is szólva erejének, kapcsolataink, képzettségének, külföldön szerzett élettapasztalatának, főleg azonban az összmagyarság iránt való elkötelezettségének gyümölcsöztetéséről.

Első koncepció: rátermett külföldi (utódállamokbeli és más) magyar fiataloknak, akár komolyabb anyagi áldozatok árán is, fel kellene kínálni a lehetőséget, hogy úgy az otthoni, mint a más utódállamokbeli magyarság életében résztvegyenek, ott választott ifjúsággal összejöveve, kongresszusokon vegyenek részt, utazzanak, táboroznak, önkéntes munkát végezzenek, pld. magyar kulturális értékek felmérésében és megmentésében, vagy erdélyi gyerekórházakban, stb. „Érezzék magukat otthon,” nem mint fizető és szolgálatokat elváró turisták, hanem „hasonszörű” magyar fiatalokkal együtt. Befogadó- vagy szülőhazájuk nyelvét (angol, német, spanyol) taníthatnák is, országuk kultúrájáról, történelméről, szokásairól érdekes előadásokat is tarthatnának, stb. Új barátaink, ismerőseik számára kapcsolatokat, munkalehetőségeket, ösztöndíjakat, saját és családjuk kapcsolatai révén könnyen szerezhetnének.

A magyar nyelv ismerete nélkül a magyar élet vérkeringésében résztvenni lehetetlen. Második koncepció: függetlenül működő külföldi magyar iskolák számára egységesítő tanmenettel, Magyarországról kiküldött tanerőkkel, a szórványban élők számára kidolgozott és nagyon könnyen hozzáférhető videoszalagos autódidakta, vagy levelezési módszerrel működő nyelv-, történelem-, irodalom- és földrajzoktatással meg kellene adni a magyarnak született külföldi fiataloknak a megmaradás lehetőségét. Ez az utódállamokban a betiltott magyar iskolákat is helyettesíthetné valamelyest.

Harmadik koncepció: A MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE volna talán arra hivatva, hogy külföldi magyar ifjúságnak nevelését megszervezze és vezesse. Mivel a Világszövetség ezen tevékenysége a szó legnemesebb értelmében honvédelem, költségvetésének nem volna szabad komolyabb hiányt szenvednie. A szellem fegyverei mindenütt rendelkezésünkre állnak, csak meg kell tanulnunk használni őket.

Negyedik koncepció: Mikor otthon bármilyen okból a továbbtanulás lehetetlenné vált, öseink, különösen Erdélyből és Felvidékről, nagy számban jártak külföldi „oskolákra” majd tudásukat, tapasztalatukat hazájukban gyümölcsöztették. A történelmi méretű kirajzás következtében most igen nagy a külföldi egyetemeken tanító magyarok száma. Nem volna szabad kihasználatlanul hagynunk az általuk magyar diákok számára szerezhető ösztöndíjakat, tanárok, tudósok számára egy kis szervezett munkával elérhető tanítási és

kutatási lehetőségeket. Különösen áll ez olyan fiatalokra, kiktől az utódállamokban a magasabb pályán való továbbtanulás lehetőségét elzárták, egyszerűen azért, mert magyar. Ezekről egyénenként tudnunk kellene, rajtuk segítenünk kötelező.

VALAHOGY KI KELLENE JUTNUNK A NIHILISTA ÖNMARCANGOLÁS MIAZMÁS INGOVÁNYÁBÓL! A jólismert Széchenyi-mondás miszerint „Egy népnél sem vagyunk alábbvalóak”, napjainkban igen megszívlelendő. A kérelhetetlen törvényszerűséggel kialakuló európai gazdasági egység a most még az országhatárok mögött megbúvó embertelen elnyomókat hamarosan úgyis el fogja seperni. Tőlünk függ, hogy az utánunk jövő generációk a várható szabad versenyben sajátos magyar szellemi és morális értékeinket, tehát: önleírásunkat képesek lesznek-e fenntartani és belátásuk szerint továbbfejleszteni. Az összetartozó nemzeti csoportok, ha az elnyomás megszűntével szervezeteiket, intézményeiket fenntartják, biztosítják utódaik számára az emberhez mindenképpen méltó életet szülőföldjük elhagyása nélkül. Így látta ezt Erdély nagy püspök Márton Áron is.

A fenti gondolatokat nem a teljesség igényével, inkább a vitaindítás reményében vettem papírra. Igen szíves vennék bármilyen hozzászólást, kiigazítást, további gondolatokat.

Sándor István
1991. május 31.

(folytatása a 27. oldalról)

Remélem, hogy a Pisztráng leveleket tudom folytatni. A legközelebbi levelet márciusra tervezem. Hogy érdemes-e, azt a jelen levélre jövő visszhang fogja eldönteni. Aki kéri a jövőben, legalább egy sorban jelezze igényét. Címem január 1-től egyenlőre a következő: Ádám János S.J., Budapest 114 Pf. 826, H -1535

Lehet, hogy ez változni fog, mert éppen ma (1995. december 14.) kaptam a hírt Rómából, hogy ki-neveztek a magyar jezsuita provincia tartományfőnökévé. Ez igen sok munkával és nagy felelősséggel jár. Imáitokat kérem. Na meg egy kis biztató "gágogás" sem fog ártani. Isten áldjon Benneteket. Szeretettel kívánok Jó munkát! Ádám atya

Így is lehet....

Új kis magyarokat hívtunk életre. Felelősséggel tartozunk értük. Idegenben hoztuk őket. Nagy őszinte gyermekszemekkel szemlélik a világot maguk körül, akarva, nem akarva ősi tradíció hordozói lettek, amit sokszor talán nem is értettek meg. Vidám kis gyerekéletükbe beleszövődtek a hangok Magyarországról, hogy ahhoz nekik is közük van, a sok problémáról. De közben ők itt a kint Amerikában élnek, gondtalanul játszanak amerikai kis barátaikkal, akiknek ilyen problémáik nincsenek. Hogy is van ez most? Hová is tartoznak ők? Miért kell magyarul is beszélni? Amerika is otthon nekik.

Itt volt és van a legfontosabb és egyúttal legnehezebb feladata a magyar szülőknek vagy nevelőknek. Ezekre a kérdésekre megválaszolni úgy, hogy ne okozzunk konfúziót a kisgyereklelkükben. Megtartani az egyensúlyt, a helyes ítélőképességre nevelni, megőrizve magyarságának öntudatát úgy, hogy Amerikának, befogadó hazájának is hálás, megbízható polgára maradjon.

Amikor 1951-ben Amerikába érkeztünk 4 éves kisfiúnkkal, egy küldöttség fogadott minket New Yorkban. A küldöttség feje, egy congressman, /sajnos a nevére nem emlékszem / üdvölő beszédében többek között ezt mondta csoportunknak: „maradjanak jó magyarok, mert nekünk megbízható állampolgárookra van szükségünk”.

Valóban, akik az anyagi javák szerzése vagy más egyéni érvényesülés érdekében anyanyelvüket, nevüket magyar öntudatukat lehetőleg gyorsabban feladták, azoknak az amerikai állampolgársága is valószínűleg egy érdekpapír.

Viszont a másik véglet is, melldöngetős magyarsággal, sértő szándékkal kérkedni abban az országban, amelynek sok jót is köszönhetünk, éppen úgy nem szolgálhatja az egyetemes magyarság érdekeit.

Igen, felelősséggel tartozunk az idegenbe hozott ifjúság magyarságáért, korrektségéért, világos ítélőképességéért és így lelki kiegyensúlyozottságáért.

Sok kifogás merül fel a gyermekneveléssel kapcsolatban a magyar nyelvtanulást illetően. „Nem érek rá, én is dolgozom”- „Még angolul se tud jól, túl sok egy másik nyelv, jövője szempontjából az angol fontos”- stb.. stb.

Ha szabad határozottan állítanom annak az alapján, hogy az emigráció legnehezebb első éveit éltem át kis gyermekemmel- hogy nincs kifogás, csak magyar öntudat talán nem elég erős.

Németországban, igen nehéz körülmények közt minden pénz nélkül kezdtük az emigrációs életet. Férjem egyszerű nehéz munkával keresett, ami nem volt elég. Diplomás képzőművész vagyok. Ezzel a képességgel akkor, mikor alig kapott valaki jobb állást, én igen jó ajánlatot kaptam egy plakátfestő vállalatnál. De nem vállaltam, teljes napomat elvette volna kicsi fiunktól, amikor az édesanyára volt a legnagyobb szüksége a sok idegen között. Ahol laktunk, mi voltunk egyedül magyarok. E lemondás nehézsége nem a „jobb”-ról való lemondás volt, hanem egy veleszületett adottságról is, amely követel és mindig kreálni akar. De az anyai szeretet és a magyar öntudat megőrzése is feladat amit teljesíteni kellett. Amíg kisfiunk középiskolába nem került, csak kisebb rajzmunkákat vállaltam, amit esténként is megtudtam csinálni, hogy nappal én legyek vele, ne idegen.

Ha nehéz is volt de úgy érzem, megérte. Fiamnak három gyermeke van, ő is, felesége is, aki már Amerikában született, súlyt helyeznek arra, hogy a gyermekek magyarul beszéljenek. Mikor Kaliforniában éltünk egy évig, igen megható kis jelenetnek voltam szemtanúja. Kis fiunk 4 1/2 éves korában még nem tudott angolul. Magyarul és németül beszélt. Az első napokban a farmon, ahová egy évig „kötelező munkára” osztottak be minket, kiment az amerikai család hasonló korú kisfiával, Stuart-al játszani. Az persze magyarul nem tudott. Ferikét ez nem zavarta, németül beszélt hozzá. Stuart egy

szót se értett s angolul beszélt Ferikéhez. Ő meg azt nem értette. Ez annyira megzavart, bejött nagyon szomorúan a szobába, napokig nem ment ki játszani. Úgy látszik, mivel más nyelvet nem hallott mint magyart és németet, azt hitte, hogy mindenki, aki nem magyar, az németül beszél. Sok szerető türelemmel sikerült elosztatni ezt a kis lelki válságot. Térképet mutattam neki, ahol minden ország színe más, megmutattam hol van Magyarország, hol van Németország, ahonnan a nagy tengeren át eljöttünk ide Amerikába. Ez most megint más színű térképen, itt angolul beszélnek. Lassan megnyugodott, pár nap múlva kiment Stuarttal játszani. Ő Stuarthoz németül beszélt, Stuart meg angolul. Ez ment egy darabig, pár héten belül a német szavakat mind sűrűbben helyettesítették az angol szavak és Ferike végre természetesnek látta, hogy Starttal angolul kell beszélni. Ő volt az első angol nyelvtanára.

A magyar nyelvtanulást meg az otthonában folytatta. Hogy a magyar nyelv egyik

legműveltebb nyelvnek egyike, vetekszik a legfejlettebb világnyelvekkel, a világirodalommal egyenrangú szépirodalma van, itt most helyszűke miatt nem részletezhetem. A magyar nyelv értékes tulajdonságaink megvan az irodalma úgy magyar, mint más nemzetbeli nyelvszakértők tollából. A gyermek művelődik is e nyelv elsajátításával. Emellett nekünk a magyar szülőknek feladatunk a magyar öntudatot megtartani a magyar nyelv, magyar irodalom és történelem ismertetésével. Nem kényszerrel, hanem szeretettel, hogy meggyőződéssé váljon, hogy ez az öntudat itt az idegenben is szolgálhatja, segítheti a magyarságot ha sors arra hívja.

„Nagy magyar téiben picike tüzek
A lángotokban bízom”-----.

Gabriella F. Koszorús-Varsa
képzőművész

ZRÍNYI MIKLÓS ROVERTÁBOR (1994)

A róverprogram legyen magával ragadó, változatos, ötletdús, és képzelőerőben gazdag, hogy róver korú fiataljaink érdeklődését lekösse. Hallhattuk a jó tanácsot már időtlen idők óta, de legalább is, mióta cserkész-eszemet ismerem. A felserdült fiatal már nem tölti el izgalommal a csomózás, s megunt a morze rejtelseit is. Ami megmaradt bennem mint a róverek igénye a múltból, az vízcserkészet, repülőcserkészet, hegymászás, sziklamászás, és ehhez hasonló vágy, rendkívüli erőt követelő elfoglaltságok. Ez arra készítetett mint csapatparancsnokot, hogy szépen becsukjam a róverkedés előtt az ajtót, legalábbis addig, míg alkalmas vezetőt, amolyan Jack London vágását nem találok. De hát hány csapatnak van saját Jack Londonja vagy Tarzanja és közeli sziklája, amit megmászhata, és hogy kerüli ki a balesetbiztosítás gondjait és költségeit?

Egyszóval teljesíthetőbb program kell fiataljainknak, amit akár New York utcáin is gyakorolhatnak. Már az egyik 1991-es Vezetők Lapjában szerepelt egy megvalósíthatóbb róverprogram-vázlat, de csak lista formájában, és csak a jövőben kivitelezhető, mert nem mondja el a legfontosabbat: hogyan álljon neki egy csapat a róvermunkának. Az 1994-es Zrínyi Miklós Róvertábor, Benkő Zoltán tervezésében választ adott erre a hogyanra.

Mikor Némethyné Judittal és Benkő Zoltánnal a tábor célkitűzéseit fontolgattuk, a következő három alapeszmét tartottuk szem előtt: cserkészet, nyelvművelés, szolgálat. Nagy súlyt fektettünk a szolgálati készség kifejlesztésére. Nem akartuk még véletlenül sem azt, hogy róver szórakozó tábor (bulitábor) legyen, ahol klasszul lehet eltölteni az időt, de amelyik felelősségmentes kikapcsolódást

lódást nyújt a fáradt, túlhajszott őrsvezetőnek, vagy a vezetés elől megszökő fiatalnak. Több hónapos vajúdás, órákig elhúzódó telefonálgatások, viták, fejcsóválások és belezavarodás árán született meg az 1994-es vezetőképző tábor róverprogramja.

A tábor nyelvművelése a következő irányelveken alapult: a magyar nyelv iránti érdeklődés serkentése, a nyelv csiszolása, a szókincs fejlesztése, helyesírás, a kiejtés javítása. Egy szóval a magyar nyelv tanításáról volt szó. A tíz napra szabott idő miatt az anyag feldolgozása merész feladatnak bizonyult. Milyen legyen a kiemelések sorrendje, a gyakorlatok anyaga és jellege, s mindez úgy feldolgozva, oly szabatosan, hogy a fiatalok kibírják és megértsék a számukra fontoskodásnak tűnő finom árnyalatokat? Előkészületeink abból álltak, hogy Némethyné Judit évek alatt összegyűjtögetett nyelvi kincsestárisznájából kiválogattuk az alkalmasnak tűnő részeket. Azután pedig noteszfüzettel a kezemben nyakamba vettem a világot és két hónapon keresztül üldöztem az embereket lejegyezve gyakran ejtett hibákat, kifejezéseket. A hibákra, a lesóványodott szóhasználatra, az angolos kifejezésekre építettem a nyelvművelés anyagát.

Minden napra átlagban két és fél óra nyelvművelést szántunk. Ebbe beletartozott tollbamondás, kifejezések gyakorlása, írás, olvasás, kiejtés-gyakorlatok, téves, angolos nyelvhasználat kiküszöbölése.

A kiejtés-gyakorlatok nagyobb ajándékot tartogattak számomra, mint gondoltam volna. A résztvevőknek nemcsak a kiejtése javult a tábor időtartama alatt, hanem a kiejtési hibák kiküszöbölésével a helyesírásuk is több mint 50 százalékkal jobb lett. A gyakorlatokban a következő nyelvtani elemeket hangsúlyoztuk: tisztátlan magánhangzók, dupla mássalhangzók, hosszú / rövid magánhangzók, angolban másképp ejtett mássalhangzók (pl. t,d,p). A vége felé került sorra a magyar hanglejtés, kérdezés, majd a verselés üteme, dallama, hangoztatása. Kicsit felfigyeltek arra, hogy a magyarban sokkal többet mozog a száj mint az angol

beszédben. Arra is rájöttek, hogy ha mesét olvasnak gyerekeknek, nagyon fontos a szöveg helyes hangsúlyozása. Itt merült fel az a népi csúfoló, amit előbb leltározó hangon olvastunk el, majd a hang erejével és színével próbáltuk kifejezővé és izgalmassá tenni. Annyira sikeres volt és ráéreztek a lényegre, hogy ez a versike szinte szálló ige lett a tábor alatt.

Íme a versike:

Csúfoló

Te kutyakapartató,
Te macskanyávogtató,
Te asszonyszomorító,
Te emberrongyosító,
Te gyermeknyomorító,
Te egérugráltató!

Minden nap volt írásgyakorlat, versírás vagy egy történet feldolgozása. Ezek azután felkerültek a falitáblára. Szintén minden nap volt olvasmány: egy rövid elbeszélés. Ezt követték röpke apróságok a növény-világról, állat-világról, kőzetekről, ásványokról és egyéb érdekességekről a természet világából. Ezeket azért is választottam, hogy szókincsük bővüljön. Minden olvasmányban aláhúztam szókincsbővítő szavakat, amelyekre szükségük volt az alkonyati szócsatában. Az alkonyati szócsata körülbelül 20 percet vett igénybe; ez volt az a lehetőség, ahol számonkérhettük a nap közben előadott nyelvi anyagot. Játékformában történt, őrsi beosztásban, staféta-szerűen, izgalmas és érdekes része volt a tábornak.

A nyelv tervszerű csiszolása nemcsak a napi 2 és fél óra - ennek szánt idő - alatt történt, hanem belecsempésztük minden foglalkozásba. Egész tábor alatt noteszfüzetet hordtak zsebükben a róverek. Továbbá komoly, de játékos pontszám-kiértékeléssel ösztökéltük őket az újonnan tanult szavak, a helyes kiejtés és az új fogalmak elsajátítására. Minden résztvevő, vezetőket beleértve, erszényt hordott magánál, amiben a pénzét tartotta. Minden angol beszédért

pénzbírságot fizettek, de ugyanakkor pénzt kereshettek egész nap, ha az arra a napra szánt nyelvi anyagot használták. Pénzüket arra fordították, hogy egy általuk homokból készített domborzati térképen várakat vásároljanak és elhelyezzenek, örsi zászlóikkal megjelölve. Várakozásunkat fölülmúlta ez a sikeres pontozási módszer: egyszerűen kezelhető, mert az erszény mindig a csípőjükön lógott, (ami beleillett Zrínyi korába). Sikerét mutatta, hogy a tábor alatt kitartóan kerültek az angol használatát, egymást figyelmeztették és segítettek ebben.

Reggelenként a zászlófelvonásnál azzal kezdtük a napot, hogy különböző rövid nyelvi feladatokat olvastunk fel, amit kifüggesztettünk a falitáblára. A feladatok közé tartozott: 1. közmondások, amelyek megfelelő alkalmazása napközben pénzjutalommal járt; 2. verses találós kérdés, aminek megtanulása egy fillért, megoldása még egy fillért érdemelt; 3. az előző nap folyamán magyarba belekevert angolos szóhasználatok kijavítása újabb pontszám nyerési lehetőséget nyújtott az örsnek; 4. vers-építés, elkezdett vershez további verssorokat hozzáadni; 5. szópárok gyűjtése; 6. szókincs-gyarapítás (pl. a menni igére hány rokon értelmű szót találnak?); 7. nehéz szó magyarázata (innen jött az egyik közös tábor-tűz témája: szörszálhasogató). A falitáblát úgy tettük könnyen használhatóvá, hogy színes tollakat erősítettünk hozzá. Minden örsnek megvolt a saját színe. Ha valamelyik feladott kérdésre megoldást talált, az örs saját színével írta be a választ a táblára, ami megkönnyítette a pontszámok nyilvántartását.

Minden este zászlófelvonás után eszmecserét tartottunk, melyben magyarul kellett megküzdeni a mondanivalóval, még olyankor is, amikor a vita hevesességében - ha nincsenek táborban - angolul folytatták volna az érvelést. Itt azonban magyarul kellett, sőt feljegyeztük az angolosságokat, vagy a magyarul nem ismert fogalmakat, melyek másnap a falitáblára kerültek. Kitérően beváltak ezek az eszmecserék, mert lehetőséget adtak a fiataloknak, hogy olyan témákról

beszélgessenek magyarul, amelyeket - bár érdekelte őket - talán sehol másutt nem tudtak volna megtárgyalni és különösen nem magyarul. Ez a fórum lehetőséget adott elgondolásaik megosztására, vagy legalábbis szavakba öntésére, ami sokszor lelki sérelmek feloldása is lehet.

A tábor nyelvművelő részének kiértékelése szóbeli vizsgával történt. A feladat abból állt, hogy Budapest múltjából kellett egy tudósítást elolvasniuk, majd ugyanezt előadni szabadon, de úgy, hogy a hét közben tanultakat (kiejtés, szókincs, folyamatosság, hanglejtés, előadásmód stb.) előadás közben állandóan használják. Nagyon jól sikerült, színvonalas előadások voltak; érezni lehetett a munkát mögötte. A tábor gyakorlati része délutánra maradt. A gyakorlati részt is igyekeztünk valamiképpen összekapcsolni a szolgálattal. Mindent úgy adtunk át, hogy amivel gazdagodnak, azt tovább kell adniuk fiatalabbaknak, társaiknak. A túlélés volt az egyik nagyobb gyakorlati témakör., amivel többször és hosszasan foglalkoztunk. Rajzok alapján felállítottak lombátrakat, csapdákat. A rajzok fontosak, mert ez a nyitja az olyan róverek foglalkoztatásának, akiknek nincs állandó róver-vezetőjük. Ez a korosztály már eléggé értelmes ahhoz, hogy kisebb vezérfonállal önmagát is foglalkoztassa. Vezérfonálnak sokszor elég egy-egy rajz vagy leírt utasítás, egy-egy jól megszerkesztett kérdőív. Ösztökélő erő pedig az, hogy másnak elő kell adni azt az anyagot, amit nekik sajátmaguk megoldásával meg kell csinálniuk. A túlélési pályát is megosztották a mintatábor kiskorú cserkészével, akik ámulattal nézték, hogy egy, ha majd ők is ilyen vagány róverek lesznek, akkor ők is képesek lesznek ilyent készíteni. Szóval a vagányság itt nem az egyénieskedés, nem a "bulizás", a felemás színű térdzokni, az ilyen vagy amolyan hajcsimbók vagy haj-zuhatag fantázia, tömören: nem a külsőség, hanem a pozitív munkabefektetés megérdemelt gyümölcse és csodálata a fiatalabb korosztály lelkében. Itt már önbecsülésről volt szó, jogosan voltak büszkék munkájukra.

Fontos része volt a túlélésnek, hogy minden második nap ők főzték a vacsorát. Ezt is pontosságra, eredetiségre és legfőképp ízre. A főzést egyénileg végezték, mert nem akartuk, hogy kollektív munka esetén a kommunista munkamegosztás szerint csinálják, vagyis : egy dolgozik, a többi nézi. Nem kell túlzottan ecsetelnem az ilyen program pont részleteit: tervezés, tűzépítés esőben, szélben, kitartás, önállóság, és sorolhatnám még a kívánalmait. Itt a segédtsízi feladatokra gondoltunk, mikor a főzést beiktattuk. Általános a panasz, hogy a mai segédtsízi jelöltek kevesebb gyakorlati tudással rendelkeznek, mint a régebbiek. Például a tűzépítés terén is nagyobb gondok vannak. A főzés is nagyon sikeres program volt. Az első fanyalgó hozzáállás után egyre lelkesebb főzés következett. A végén már nagyon büszkén osztották meg a vezetőséggel ingyenc vacsoráikat, és cserélték el egymással receptjeiket.

Először csüggedten fogadták, de aztán nagy élménnyel szerepelt az éjjeli egyedüllet az erdőben. Ez a Toldi próbának egy pontja, ami a Felvidéken használt Három Sas külön próba mintájára készült. Ezt mi lerövidítettük 24-ről 12 órára. Mégis: kamaszkor panaszkor! Első reakció a teljes kétségbeesés, felháborodás, csodálatos érvekkel ellátott panaszok sora volt, aztán jött a duzzogó beleegyezés, végrehajtás. És a végén, reggel a megviselt, de csillogó szemű büszkeség. Túléltek és nagyon féltem. Nagyon hideg volt, semmit se aludtam, de azért jó volt. Mikor később megkérdeztük, hogy ezt a program pontot kihagyták volna-e? - erőteljesen tiltakoztak, hogy nem szabad kihagyni, hogy megérte a didergést.

Az utolsó nap patikát, vagyis gyógyszertárat rögtönöztek a tábor területén talált gyógynövényekből. Benkő Zoltán minden nap bemutatott egy-egy növényt, elmondta a tulajdonságait, gyógyhatását = arra is vigyázván, hogy minden felvilágosítás a lehető legjobb magyarsággal szerepeljen, hogy ezzel is bővítsék nyelvtudásukat. Ilyenkor derült ki, hogy hogyan is kell mondani azt, hogy "boiling point" (forráspont) és "pasty

consistency" (pépes halmazállapot) vagy "sieve" (szita). Nem elégedtünk meg azzal, hogy hát ezt nem tudjuk magyarul, majd becsúsztatjuk angolul. Hányszor tapasztaltuk külföldi életünkben ezt a becsúsztatást, nyelvi csalást és ezáltal nyelvi leszegényedést. Az utolsó nap kenőcsöket, köhögés elleni szirupot, gyógyteákat főztünk, amit a mintatáborosokkal is megosztottunk. Égy nézett ki a mi kis boszorkánykonyhánk, mint valami laboratórium kis üvegekkel, csodaszerekkel ellátva. Nagyon izgalmas volt kipróbálni azt, amiről már máskor is olvastak, de még soha nem alkalmazták. Az utasítást leírásban kapták s a leírás alapján ők készítették el a csodaszereket. Erre is roppant büszkék voltak.

A tábor jellemezte, hogy mindazt, amit korábban a cserkészletben tanultak, most hasznosan tudták értékesíteni, nemcsak csak saját problémáik megoldására, hanem mások örömeire. A csomózás most eszköz volt és nem öncél; eszköz ahhoz, hogy a kiscserkészeket szolgálják: játszóteret építettek. Ebben volt homokozó, dobozokból épített vár, kötélhinta, mászókötel és kötélletra. Ügyes volt és nagyon hasznos. A kiscserkészek szemelláthatóan rajongtak érte, megint csak csodálták a róverek munkáját, amire azok joggal voltak büszkék.

Volt olyan témakör is, amiről sokat hallottak már cserkészletükre, talán használták is, de nem volt eddig lehetőségük úgy elmélyülni benne, mint ebben a táborban. Ilyen volt a morze, amit egy éjjeli morzeháborúnál használtunk. Térképről is sokat tanultak már, de most órákon át tartó térképpálya helyes használata volt a kihívás. A feladatot látrajz készítés és becslés tette nehezebbé. Ezeket is mind pontoztuk. Csillagászatról is tanultak már, hiszen benne van a két első cserkészpróbában, de távcsőbe talán még egyikük sem nézett bele. A táborban megtanulták a különböző csillagképek magyar nevét és elhelyezését. Távcsővel közelebb is megtekintették a holdon lévő krátereket, az Esthajnalcsillagot (Vénuszt), Szaturnuszt, aminek sávjai és övei tisztán mutatkoztak. Még az állandó felhőré-

teg is félrehúzódott az este arra a pár órára, míg a távcsővel foglalkoztunk.

A tábortűzvezetés "boszorkánysága" néha emberrel született adottság, de hisszük, hogy megtanulható, ha van alkalom a gyakorlására. Ezt tartván szem előtt, minden este más-más tábori résztvevő vezette a tábortűzet, előre megadott téma alapján. A szereplés erősségeit, gyenge oldalait nyíltan megbeszéltük, ebből is tanultak.

Természetrájzban három tárgyból választhattak (fa, növény, rovar) azért, hogy a mintatáborosoknak előadhassák. A forrásanyag megjelölése mellett szükség volt vezérlő kérdésekre is, hogy tudják, mit és hogyan adjanak elő 10-12 éves cserkészeknek. Nívós, ötletes előadások voltak, saját természetrajzi füzetüket be kellett mutatniuk, és így szebbet és jobbat készítettek, mintha csak feladatképpen csinálták volna. Ugyanígy a tudásukat is jobban bővítették azáltal, hogy elő kellett adniuk a kisebbeknek.

Mikor a tábor eredményeit kiértékeltek először a résztvevőkkel, utána a vezetők között egyöntetű volt a vélemény, hogy jól sikerült, és ugyancsak egyhangú volt az álmélkodás is, hogy miért tartott ilyen sokáig az első róvertábor megvalósítása? A válasz szerintem az, hogy megértünk rá. Rájöttünk, hogy nem elég a magyar nyelvvel minden héten egyszer foglalkozni, és ráhagyni a véletlenre, hogy másod- vagy harmadgenerációs gyerekeink, fiatal vezetőink maradandóan - és az anyanyelvi szintet megközelítve - elsajátítják-e a magyar nyelvet. Alapos munkát igényel, ha azt akarjuk, hogy a nyelv fennmaradjon olyan szinten, hogy vezetőket nevelhessünk és olyanokat, akik egy Corvina tábor mondanivalóját tudják élvezni. A róver probléma már évek óta sürgető gond. Sok csapatban kallódik el fiatal csak azért mert nincsen őrse, ezért nem vonzódik hozzánk és lemállik a csapattól. A cserkészlet és a csapat (és a magyarság) érdeke megköveteli, hogy a problémával szembenézzünk és ezeket a fiatalokat bevonjuk a csapat vérkeringésébe.

Természetesen egy róvertáborral még nem jöhet létre róverprogram. Hiába tanítottuk róverjeinket a szolgálatra, ha a csapaton belül nincs feladat a számukra. Csapatparancsnokok, hozzátok szólunk! Adjatok feladatot serdülő cserkészeiteknek. Nem feltétlenül szükséges repültetni, kenutztatni őket. Benkő Zoltán San Francisco-ban bebizonyította, hogy a róvereket össze lehet tartani eszmecserével, rájuk bízott megszabott munkával. Bábszínházat készítettek, nem rögtönzött bábszínházat, hanem előre gondolt, betanult, előadott bábszínházat, amire aztán büszkék lehettek. Népszokáspróbapontra nincs előadótok? Bízatok meg egy róvert, de már jó előre, hogy végezzen kutatómunkát a megadott témáról és adja le ő az előadást. Kell némi vezérfonál is nekik, néhány leírt kérdés elég ahhoz, hogy megmutassuk az irányt. Gondoskodni kell, hogy legyen forrásmunka, ami a rendelkezésükre áll. Bízunk rájuk nyelvcsiszoló gyakorlatokat. Legyenek nyelvfelölősek. Találjanak ki nyelvbővítő játékokat. gyűjtsenek közmondásokat, jegyezzék fel a csapatban használt angol szavakat, kutassák ki, hogyan kell magyarul mondani, és tanítsák meg a többinek. Faragni kell? Kérjünk meg egy jó faragó felnőttet? Nem jobb volna egy róvert felkérni, aki már bebizonyította, hogy rááll a keze a faragásra? Ha felkérnénk, hogy tanulmányozza egy-egy népi táj jellegzetességét, akkor talán ki tudná képezni magát. Sőt az idősebb jó faragó is megosztaná vele tudományát. Ne felejtjük el, hogy Baden Powell erre alapozta az egész cserkésznevelést. Gyerek gyereket tanít. Ettől nemcsak a kisebbik virul, de a nagyobb gyerek is.

Róvereket nevelni. Ez volt a róvertábor lényege, munkára tette, szolgálatra kész róvereket. De most hogyan neveljünk olyan parancsnokokat, akik kellőképp fel tudják használni ezt a csodálatos forrást? Rögtönzött munkatervbe nem tud ilyen munkaerő beleilleszkedni. Nem elég azt mondani: "Te, Józsi, holnap adj elő a Dunántúlról." Ez csak arra jó, hogy a róver meneküljön, mert nem tud úgy felkészülni, hogy büszke lehessen magára. Alapvető tisztelet a munkaerő iránt

megkívánja, megköveteli, hogy előre szóljanak neki, de jóval előre. És kérjük számon munkájuk haladását, mert ők azért még zseniek, nehogy elbátortalanodjanak. Töltsük meg feladatokkal megbízott róverekkel

a csapatot. Akkor talán nem kell messzelátóval keresgélni a következő raj- vagy csapatparancsnokot. És sokkal gazdagabb, színesebb csapatmunkát tudunk végezni.

Gyulassy Gyöngyi

A NEW AGE "LELKISÉG" ÚTVESZTŐI

Bevezetés

Bár a New Age szelleme hanyatlóban van, még mindig erősen érezteti utóhatását a vallásosság és a kultúra terén. Hogy még jelen van, azt könnyen lemérhetjük azáltal, hogy még mindig nemigen tudunk róla higadtan, tárgyilagosan beszélni, hanem azonnal állást foglalunk mellette vagy ellene, felhevülünk, vitába szállunk, támadunk és védekezünk. E rövid tanulmány szeretné elkerülni ezt a csapdát, és legalább valamelyest tárgyilagosan szembenézni a New Age lelkiséggel. Párhuzamba szeretnénk állítani a New Age által hirdetett vallási megtapasztalást a kereszténységben hagyományos lelki megtapasztalással, amely a misztikus élményben éri el csúcsát. Abból a feltevésből indulunk ki, hogy úgy, ahogyan azt a New Age tanítja, nem lehet személyes istenélményt megtapasztalni. Hogy e tételünket igazolni tudjuk, szükséges lesz felvázolni azt a tágabb filozófiai, kulturális és főleg lélektani, ill. szellemi keretet, amelyben ez a mozgalom megszületett, és amelyből mind a mai napig táplálkozik.

A New Age lelkisége

Nem könnyű ismertetni a New Age mibenlétét, mivel nem pontosan körülhatárolható mozgalomról van szó. Nem vallás, jóllehet új vallásosságot szorgalmaz; nem filozófia, jóllehet új ember- és világképet kínál; nem tudomány, jóllehet tudományos fogalmakat és törvényeket használ. A New Age az ezoterikus és az okkult jelenségek, a mítoszok és a mágia egyvelege, mindez kereszténységgel vegyítve. Nincs alapítója,

hatalmi központja, nincsenek szent könyvei, dogmái. Talán azt mondhatnánk, hogy tággabb értelemben vett lelkiség, azonban olyan lelkiség, amely nem ismer sem Istent, sem kegyelmet. T. Broch 10 címszóban összegezi a New Age tanát: ezoterizmus, új gondolkodásmód, kozmikus totalitás, egység a természettel, föld-anya, új emberközi viszonyok kultúrája, individuális énközpontúság, lélekvándorlás (reinkarnáció), katasztrofizmus, átszellemülés (transzformacionizmus).

E "lelkiség" jellegzetességei között kimagasló helyet foglal el az a meggyőződés, hogy a világban isteni erők vannak jelen. A New Age hívei azt vallják, hogy Isten elérhető a legkülönbélebb közvetítők útján, így pl. a természet, a szeretet, a szex, sőt a kábítószerek és a mágia által is. Ezentúl jellemzi egy bizonyos *gnoszticizmus*, tehát az ezoterikus megismerés és megvilágosodás fontosságának hangsúlyozása. Emberképére jellemző az *optimizmus*, vagyis az a meggyőződés, hogy az ember itt, a földön elérheti sajátos tökéletességét; világnézetük holista irányultságú, teljességigenyű: azt tanítja, hogy a világban jelen van egy általános világtrend (egyesek ebben monizmust, ill. panteizmust sejtene); végül hisznek a *transzformizmusban* ami abban a meggyőződésben jut kifejezésre, hogy különféle pszichikai technikákkal képesek vagyunk kitágítani öntudatunkat olyannyira, hogy részt vehetünk az általános tudatban. Ez röviden azt jelenti, hogy hisznek a reinkarnációban és a lélekvándorlásban.

Ha e zavaros összkép ellenére mégis csak szeretnénk valamiképpen feltérképezni a New Age lélektani hátterét, külön-külön

kell megvizsgálnunk e lelki betájtottság néhány alapeszméjét. Három nagy témakör uralja a New Age szellemi világát: új vallássság, a természet új értelmezése, valamint a megtapasztalás és a megismerés új fogalma. A New Age "lelkiség" meghatározó alapélménye a személyi transzformáció tapasztalata. Ez a tény az elé a feladat elé állít bennünket, hogy rákérdzzünk arra, milyen lélektan képezi ennek az új keresésnek a hátterét.

Az új transzperszonális pszichológia

Milyen pszichológiából táplálkozik a New Age? Azzal dicsekszik, hogy olyan neves gondolkodók szerepelnek előfutárai között, mint A. Huxley, C.G. Jung, G. Lessing, W. James; egyesek magukénak szeretnék tudni Eckhart Mestert is, valamint Teilhard de Chardint. Minket itt azonban csak a pszichológiai gyökerek érdekelnek. Úgy tűnik, egyenes fonál fűzi a pszichoanalízishez: a freudi tudattalan létezése alkotja az alapot, Jung megfontolásai a kollektív tudattalannról és a benne felfedezhető archotípusok (ösminták) nyitják meg az utat a tudat újraértelmezéséhez; A. Maslow humanista pszichológiája és a tőle származó "csúcselmény" nyújtja a keretet a tudat kitágulásához; végül S. Grof interperszonális pszichológiája szolgáltatja az univerzális tudat fogalmát. Tanulmányunk szűk kerete miatt csupán Maslow és Grof pszichológiáját ismertetjük részletesebben, Freud és Jung mélylélektanának ismeretét feltételezzük.

A humanista pszichológia, ahogyan A. Maslow szívesen nevezte az új irányzatot, nagyrészt reakcióként jött létre a viselkedépszichológia lélektelen mechanizmusára és a pszichoanalízis orvosi beállítottsága miatt. Ahelyett, hogy az egerek, galambok és majmok viselkedését tanulmányoznák, a humanista pszichológia elkötelezettjei ismét az emberi tapasztalatot veszik elemzéseik tárgyává, abból a meggyőződésből kiindulva, hogy a pszichikai, belső tényezők, mint pl. az érzelmek, vágyak és remények éppoly

fontos szerepet játszanak a személyiség kialakulásában, mint bármiféle külső tényező. Maslow az embert egységes organizmusnak tekinti, és a pozitív tartalmakra figyel: érdekli az egyén boldogságtudata, megelégedettségének szintje, örömei, az eksztázis képessége. Akárcsak Jungot, Maslowot is foglalkoztatja az "önmegvalósítás" mibenléte és lehetősége. Külön tanulmányt szentelt azonban az ember spontán transzcendentális megnyilvánulásainak amelyeket ő nevezett el "csúcselménynek". Megfigyelte, hogy mindenki, aki vallotta magáról, hogy megvalósítottnak érzi magát, arról is beszámolt hogy életében volt egy pillanat, amikor szinte elragadtatásba esett, és ez a tapasztalat elválasztó vonallá lett az "akkor" és "most" között, új fényben ragyogtatta fel életét, megadva mindennek előtt annak értelmét. Ez lehet esztétikai, tudományos vagy vallásos élmény, de akár egy csúcsteljesítmény a sportban is. A csúcselmény remekbe fogott irodalmi leírását megtaláltuk a neves angol újságíró, Malcolm Muggeridge önéletrajzában:

"Szívesen osztottam apám túláradó természet szeretetében, de inkább azért, hogy kedveskedjek neki, semmint személyes meggyőződésből. Egy alkalommal azonban felfedeztem, hogy mégiscsak meggyőződésről volt szó. Pontosan vissza tudok emlékezni a körülményekre. Chipstead környékén történt, miközben a templom melletti ösvényen bandukoltam. Június volt este hét óra lehetett. Azt hiszem, azt az ösvényt azóta kiszorították a beton lakástömbök. A lehanyatló nap sugarai úgy vetődnek a fákra, hogy egyik felük fényben ragyogott, a másik árnyékban maradt. Hirtelen egy rendkívüli ujjongó érzés kerített hatalmába, és úgy tűnt, hogy az aranyszínű napfény, a júniusi est bódító illata, a lombok csendes susogása - mindez együttvéve mintha valamiféle különleges értelmet tükrözne felém aminek magam is részes vagyok. A szépségnek ez a tüneményes összhangja a világmindenség egységességét sugározta felém, és vele együtt az eksztázis ígértét. Nagy ihlet pillanata volt ez számomra. Azóta

is mindig elveszettnek érzem magam, ha huzamosabb ideig betonházak között kell élnem." (M. Muggeridge: *The Green Stick. Chronicles of Wasted Time. Part I*, Collins, Glasgow 1972, 60.)

A hatvanas évek közepén már általánosan elfogadott tény volt, elméletben és gyakorlatban is, hogy a humanista pszichológia központi fogalma az önmegvalósítás. Kevésbé tisztázódott azonban az a kérdés, hogyan lehet eljutni ehhez az állapothoz. Így indult meg az az irányzat, amely egyre inkább az önmegvalósítás lelki, transzcendentális és misztikus távlatait helyezte előtérbe. Különbféle elméleti viták után az irányzat fő képviselői végül is a "transzperszonális pszichológia" elnevezés mellett döntöttek. A névadó ismét Maslow volt, de az irányzat ma már inkább S. Grofot tekinti legkimagaslóbb képviselőjének és elméleti mesterének.

A *transzperszonális pszichológia* közvetett vagy közvetlen módon a nem szokványos tudatállapotokkal foglalkozik, valamint azokkal a pszichikai akadályokkal, amelyek ezek meg tapasztalásának útjában állnak. Eközben elkerülhetetlenné válik a hagyományos vallásos kategóriákkal való találkozás. Tényleg nem egy pszichológus pontosan azon fáradozik, hogy beépítse a pszichológiát a mai ember lelki értékek utáni sóvárgásába.

Az új pszichológia az emberi organizmusban egységes egészet lát, amely magában foglal egymást kölcsönösen átható fizikai és pszichológiai elemeket. Amint az új szisztematikus biológiában, ugyanúgy a pszichológiában is a megfigyelés közép-pontjában nem a pszichikai struktúrák állnak, hanem az azok mögött meghúzódó folyamatok. Más szóval az emberi psziché dinamikus valóság, amely magában hordozza megszerveződésének princípiumát. A transzperszonális (személyt felülmúló, egyedet meghaladó) tapasztalatok magukban foglalják egy általános tudat létezését, amely messze túlszárnyalja az individuális öntudatot, és következésképpen tágabb indentitást, önazonosságot képes biztosítani

az embernek. Ez azt jelenti, hogy az individuális öntudat nem az agy fiziológiai apparátusának a függvénye, hanem az *univerzális öntudat*ban való részesedés kifejeződése.

S. Grof évtizedeken át foglalkozott a kábítószeres által előidézett élményekkel, és azt igyekezett kimutatni, ezek hatása abban áll, hogy nem specifikus módon megérintenek és felerősítenek tudatalatti tartalmakat. Egyéb megfigyeléseivel és tanulmányaival kiegészítve ezeket az adatokat, kidolgozta azt, amit ő maga "a tudatalatti térképének" nevez. Ez a térkép három nagy területet ölel fel: a múlt és a jelen dinamikus tapasztalatainak területét, a "perinatális", vagyis az anyaméhben szerzett tapasztalatokat a fogantatástól a születésig, végül a transzperszonális tapasztalatok területét amelyek kitörnek az individuális élet keretei közül.

Az emberi sors megkötöttségéből való szabadulás egyetlen módja az, hogy "túllépjünk" rajta, hogy transzcendáljuk azt úgy, hogy egy tágabb, kozmikus keretbe ágyazzuk. Tapasztalati síkon ezt a transzperszonális élményen keresztül tudjuk megvalósítani. Ilyen élmények valóságára utalnak pl. a paranormális jelenségek, amelyeket mindig is nehéz volt elhelyezni egy racionális alapokra építő pszichológiában. Az így polgárjogot kapott univerzális öntudat megjelenése után az alkalmazási lehetőségek a valótlanság kapuit döngetik. Minden lehetségessé válik: a méhen belüli életre való visszaemlékezéstől a reinkarnációig, a halottakkal való kommunikációtól egészen a jövő előrelátásáig.

Nem biztos, hogy a fent elmondottak túlságosan világos képet nyújtanának a transzperszonális pszichológia mibenlétéről, de már e néhány adat alapján is feltehetjük azt a kérdést, ami tanulmányunk tulajdonképpen témája: Lehetséges-e ilyen alapon hiteles vallásos élményben részesülni? Válaszunk nemleges, és pedig azon egyszerű megfontolás kapcsán, hogy a transzperszonális pszichológia és vele együtt a New Age "lelkiség" nem ismeri (el) a személyes

Isten valóságát, akivel személyes kapcsolatba léphetne az ember. Márpedig ez a vallásos megtapasztalás lényege. A misztikus megtapasztalást nem lehet kizárólagosan a megismerés kategóriájában keresni, hanem elsősorban a szeretet síkján. A szeretet alapozza meg a misztikus tapasztalatot. A misztikus élményt nem lehet szándékosan, különféle technikákkal előidézni; a hiteles misztikus megtapasztalás mindig ingyenes adomány, amely képessé teszi az embert Isten szeretetére és mások szeretetére Istenben. A következő ismérvek segíthetnek bennünket abban, hogy eldöntsük, mikor nevezhető egy csúcselmény misztikus élménynek.

1) *Az élmény vallásos jellegű.* Sok mesterségesen előidézett eksztatikus állapotot illetően arról hallunk, hogy az egyén boldogságról számol be. Ez azonban még nem vallásos jellegű élmény. A vallásosság lényegében a személyes Istenhez való személyes viszony. A vallásos élmény tehát mindig két alany találkozásából születik. A kezdeményezés mindig Istené, az ember mint a transzcendenciára tájolt lény csak válaszol az őt megszólító Istennek. Itt már megfigyelhetjük a New Age és egyéb "lelkiségek" által hirdetett csúcselmény csapdáját: az élmény kiváltója nem a személyes Isten, hanem vagy valamilyen pszichikai gyakorlat, vagy éppenséggel a kábítószer.

2) *Az élményt tartalmi jelentésében el kell fogadni, és vállalni az általa megnyilvánuló elkötelezettséget.* A hiteles vallásos élmény ugyanis sohasem magába zárt esemény, hanem szükségszerűen küldetéssé válik mások felé. Példaként megemlíthetjük az Ó- és Újszövetség nagyjait, akik küldetésüket misztikus élmény alapján kapták: Ábrahám, Mózes, Szent József. Ebből arra akarunk következtetni, hogy a vallásos élmény hitelessége nemcsak annak tartalmától függ, hanem a személy szabad akaratától is, aki mint ilyent elfogadja azt. Ez nem jelent minden esetben világrengető küldetést, de igenis etikai elkötelezettséget. Röviden talán így fogalmaznánk: a vallásos élmény nem *l'art pour l'art*. Egyetlen érzelmi megrendü-

lés, csúcselmény vagy eksztázis sem válik önmagától vallásossá, és semmiképpen sem isteni kinyilatkoztatás hordozója, ha nem követi vallásos intencionalitás, célra irányultság.

A New Age illúziói

Amikor lélektani távlatokból vizsgáljuk a New Age lelkeségét, akkor elsősorban az érdekel bennünket, milyen pszichés szükségletek készítenek az embereket arra, hogy olyan rendkívüli élményeket akarjanak, mint amilyen a megszületés előtti időszak felidézése, a világegyetemmel való egyesülés, a reinkarnáció. Ezeket a vágyálmokat fel tudjuk térképezni a New Age tanítása alapján. A három alapszükséglet: a szeretet, a megismerés és a birtoklás szülik az egzisztenciális szorongást. A pozitív válasz ezekre a szükségletekre a személyes Istenbe vetett hit. Ha azonban nincs meg ez a hit, akkor az ember bálványokhoz fordul. Danneels bíboros ilyen beállításban pontosítja a New Age illúzióit négy tézisben.

1) *A New Age szerint mindannyian jók vagyunk, és mindig csak a jót keressük.* Mivel ugyanis nem vagyunk teljesen szabadok, a jó és rossz nem létezik. Elegendők vagyunk saját magunknak, nincs szükségünk semmiféle kinyilatkoztatásra, megváltásra vagy egyéb kívülről jövő segítségre. A kereszténység ezzel szemben azt hirdeti, hogy bár alapjában véve jó az ember, valami mégis hiányzik életéből. Nem vagyunk képesek magunktól akarni és tenni a jót, szükségünk van a megváltásra, kegyelemre. Semmiféle ezoterikus recept, pszichikai koncentráció vagy millió öntudat egybefonódása sem képes megszabadítani bennünket. Egyetlen szabadítónk Krisztus; aki "értünk és a mi üdvösségünkért" jött el, és lépett be a történelembe.

2) *A New Age szerint Krisztus nem történelmi személy, hanem csak eszme.* A Krisztus-eszme egy lélek, amely mindenütt megtalálható, és amely sokféle módon megmutatkozik: nagy személyiségekben, mint pl. Buddhában, Zarathusztrában stb.,

ugyanaz a lélek testesült meg. Egyike ezeknek a személyiségeknek a názáreti Jézus. Ez a legmélyebb szakadék a New Age és a kereszténység között. A keresztény hit lényege kifejezhető ezekkel a szavakkal: "Isten belépett a történelembe egyszülött Fia, Jézus Krisztus személyében, aki egyben Isten és ember. Jézus Krisztus pontosan meghatározott történelmi emberi lény, aki Betlehemben született."

3) *A New Age misztikus egységet hirdet: minden egy, és minden mindenhez viszonyul.* Ugyanez érvényes Isten és ember viszonyára is, egyek vagyunk az istenivel. Ezzel szemben a kereszténység azt tanítja, hogy Isten és ember két különálló lény. Pontosán az én és a te közötti másság a szeretet feltétele. Azok a keresztények, akik vonzódnak a New Age lelkiisége felé, ezt a misztikus egységkeresést Teilhard de Chardin Krisztus-víziójával indokolják: Krisztus az "anyag szíve" lett, hogy mozgásba hozza az egész anyagi valóságot. Jézus megtestesülése által olyan erők szabadultak fel, amelyek révén a világmindenség isteni mágneskörbe került. Erre azt kell válaszolnunk, hogy Teilhard teljes egészében tiszteltben tartotta a megtestesülés logikáját: hite szerint Krisztus történelmi személyiség, nem pedig névtelen, személytelen erő vagy princípium. (Teilhard és a New Age kapcsolatáról lásd Broch könyvét.) Az említett megkülönböztetésre hivatkozik G. A. Maloney amerikai jezsuita, aki igyekszik találkozási pontokat felfedni a New Age és a keresztény lelkiiség között. Szerinte a Logosz misztikájából kell kiindulni, de el kell jutni a "krisztusi" misztikáig. Jézus Krisztus testében vált életünk és a világmindenség középpontjává.

4) *A New Age énközpontú lelkiiséget vall.* Logikája a következő: Noked kell megválnod saját magadat, és ehhez az út a kozmikus erőkkel való azonosulás. Annak ellenére azonban, hogy a naprendszer és csillagrendszer, vallás és tudomány, guruk és mesterek, pszichológia és mágia társaságát és segítségét ígéri, a New Age végül is magunkra hagy bennünket. Mindenkinek egye-

dül kell megbirkóznia a sorssal, legjobb belátása és tehetsége szerint. Ennél a pontnál bezárul a kör, és a New Age ott van, ahonnan elindult: egy hosszú és kínos utazás után amelynek célja a magunktól való menekülés volt, ismét a sorsunkra hagy bennünket. Az evangélium homlokegyenest mást tanít: ingyenes szabadulást kaptunk attól, aki "értünk emberekért és a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből". Másvalaki szabadít meg bennünket, nem mi saját magunkat.

Kihívások és indítások a keresztény lelkiiség számára

Nem kell a New Age jelensége mögött azonnal sátáni erőket sejtenünk, sem pedig apokaliptikus idők vészjósló madarának károgását hallanunk. Inkább úgy kell rá figyelniük, mint az "idők jeleinek" egyikére, amely arra serkent bennünket, hogy fontolóra vegyük a keresztény lelkiiség néhány alapvető értékét, amelyeket esetleg annyira elhanyagoltunk, hogy szinte szükségszerűen teret nyitottunk az alternatívák keresésének. Az egyház komolyan felkészült arra, hogy párbeszédet kezdjen a szekularizált emberrel, a nem hívőkkel. A kilencvenes évek elején azonban egy olyan emberrel találta szembe magát, aki keresi a mélyebb lelki élményt, mert kiábrándult a tudományok és a technológia csodáiból. Ez a New Age embere.

A keresztény lelkiiségnek meg kell tanulnia értelmezni ezt az igényt. Lefordítva a hagyományos teológia nyelvére, ez azt jelenti, hogy az ember öntudatlanul is keresi az istenélményt (Isten közvetlen megismerését), a megbocsátást (mint a feltétel nélküli szeretet kifejezését) és a megváltást (mint a halhatatlanság jelét). Ez kihívást jelent a keresztény lelkiiség számára, miután úgy tűnik, pontosan ez a három érték került a legmélyebb válságba a hitélet gyakorlatában. Nevezetesen a mentális, elmélkedő, szemlélődő ima, a gyónás és az egyházhoz mint Krisztus misztikus testéhez való tartozás élménybeli tudata, amelynek a kereszt-

ség révén lettünk a tagja, és amely megváltásunk záloga. A mostani válság arra kötelez bennünket, hogy ismét felfedezzünk néhány prioritást a keresztény lelki életben.

1) *A kegyelemtant kell elmélyítenünk mint az önmegváltás kísértésének ellen-szerét.* Jelentős antropológiai és metafizikai ellentétek vannak a keresztény lelkiség és a New Age "lelkisége" között. Ez utóbbi számára a rossz és a bűn nem léteznek, ezért nincs személyes felelősség sem. Sokak számára komoly nehézséget jelent annak elfogadása, hogy nem vagyunk elégségesek önmagunk számára, hanem szükségünk van a kegyelemre ahhoz, hogy megválósíthassuk emberségünket. Sok mai ember nehezen érti, hogy a kegyelem nem iktatja ki a szabadságunkat, hanem pontosan annak megalapozója. Az önmagát önerejéből megvalósítás utópiája oly mélyen gyökerezik bennünk, hogy szinte kitéphetetlen. A hit lényege pedig éppen az Istentől való teljes függés elfogadása. A jövőt illetően a keresztény magatartás nem az optimizmus hanem a hitből fakadó remény, amely a Jézus által beteljesített ígéreteken alapszik.

2) *A szemlélődésnek mint a hiteles vallásos élmény rendszeres útjának újraértékelése.* A Krisztus-központú (krisztocentrikus) lelki élet logikája a következő: Isten személyes megtapasztalásán alapszik, vagyis azon a tapasztalati meggyőződésen, hogy Isten feltétel nélkül szeret bennünket. Ez az üdvösség megtapasztalása. Csírájában megkaptuk a keresztségben, ismételten megtapasztalhatjuk minden szentgyónásban. Csak ezután következhet a másokkal, ill. a világmindenséggel való egység vágya. Ezt az egységet megéljük a mély, egyéni imában. A New Age és a humanista pszichológia, úgy véljük, az ellenkező irányba halad. A vallásos megtapasztalást és a misztikus egységélményt nem Istenhez fűződő személyes viszony alapján akarják elérni, hanem pszichológiai gyakorlatok, ill. technikák által. A féktelen aktivitás, a mindenáron akarás, amely annyira jellemzi a mai embert, meggátolhatja a Szentlélek csendes működését. Ismét meg kell tanul-

nunk a ráhagyatkozás erényét, a szemlélődés művészetét. Mert csak így válik az ember befogadóképpé, azaz nyitottá, hogy készséggel elfogadja Isten szeretetének ajándékát.

Némi leegyszerűsítéssel úgy is mondhatnánk, hogy a választóvonal a természetes vallások és a kereszténység, azaz kinyilatkoztatott vallás között a Megtestesülés. Jézus megtestesülése előtt az ember kereste Istent, és sohasem volt biztos abban, hogy megtalálta. A Megtestesülésben Isten jött el, hogy keresse és megtalálja az embert. Ilyen szempontból a New Age lelkisége a természeti vallások szintjén mozog. Lelki élménykeresésüknek nincs semmi vonatkozási pontja a pszichén kívül. Tulajdonképpen nem Istent keresik, hanem saját magukat.

3) *A szimbólumok fontosságának újraértékelése.* "A szertartások elhanyagolása a fő oka a modernség pusztító hatásának a nyugati európai kereszténységen belül" - mondja ki a vádat ijesztő tömörséggel M. S. Northcott. A nagy misztikusokat pontosan a szimbólumok fémjelzik, mivel a lélek világát nem lehet a megszokott, hétköznapi eszközökkel kifejezni. A lelki élmény kimagasló jelei a szentségek. Ma valahogy árnyékba kerültek. De a leglátványosabb válság alighanem a liturgiát, a szent cselekményeket sújtotta. Valaki azt fejtegette nemrég, hogy egyes világhírű énekesek, ún. popcsillagok szinte elképesztő sikerének titkát esetleg abban kellene keresnünk, hogy egy-egy ilyen koncert tulajdonképpen egy nagy "liturgia": titokzatos mozdulatokkal, tömjénfüsttel, zenével, tánccal stb.

Zárószó

A New Age átfutotta zenitjét, hanyatlóban van. De marad az ember kitörölhetetlen "honvágya" Isten után, a "nyugtalan szív". E honvágnak jött elébe Isten a Megtestesülésben. Nem a mi feladatunk "megtalálni" Istent, hiszen nem ő az elveszett, hanem mi vagyunk az elveszettek. Nekünk kell hagynunk, hogy Isten megtaláljon bennünket. Ha nem fogadjuk el Isten kezéből a megváltást

mint szeretetének ingyenes ajándékát, akkor új New Age-féle mozgalmak jelentkeznek majd, új elméletek, új pszichológiák, új kiábrándulásokkal egyetemben. Isten megismeréséhez nem valamifajta "egyetemes öntudatban való részesedés" által jutunk el,

hanem Isten jelenlétére nyitott egyéni öntudaton keresztül. A keresztény lelkiesség kiinduló pontja nem egy racionalista istenfogalom, hanem nyitottság a személyes Isten felé akiről tudjuk, hogy Szeretet.

Felhasznált irodalom

- Nernard Ch. A.: *La spiritualità come fonte dottrinale*, in Bernard Ch. A. Ed.: *La spiritualità come teologia*, Paoline, Cinisello Balsamo (Mi) 1993, 336-351.
- Broch T.: Pierre Teilhard de Chardin. *Webereiter des New Age?*, Grünwald/Quell, Mainz/Stuttgart 1989.
- Capra F.: *Il punto di svolta. Scienza, società e cultura emergente*, Feltrinelli, Milano 1984.
- Danneels Card.G.: *New Age and Incarnation*, in *Priest and People* 7 (1993) 455-459.
- Ferguson M.: *Die sanfte Verschwörung. Persönliche und gesellschaftliche Transformation im Zeitalter des Wassermanns*, Sphinx, Basel 1980.
- Godin A.: *Psicologia delle esperienze religiose*, Queriniana, Brescia 1983.
- Grof S., Bennett H.Z.: *Die Welt der Psyche. Neue Erkenntnisse aus Psychologie und Bewusstseinsforschung*, Kösel, München 1993.
- Grün J.F.: *Die Fische und der Wassermann. Hoffnung zwischen Kirche und New Age*, Claudius, München 1988.
- Introvigne M.: *I nuovi culti*, Mondadori, Milano 1990.
- Kehl M.: *New Age oder neuer Bund? Christen im Gespach mit Wendezeit, Esoterik und Okkultismus*, Topos Taschenbücher 176, Mathias-Grünwald, Mainz 1988.
- Keilbach, W.: *Religiöses Erleben*, Schöningh, Paderborn 1973.
- Maloney G.A.: *Mysticism and the New Age. Christic Consciousness in the New Creation*. Alba House, New York 1991.
- Maslow A.: *Peak-Experiences and Religion*, in Heaney J.J.: *Psyche and Spirit. Readings in Psychology and Religion*, Paulist Press, New York 1973, 183-196.
- Maslow A.H.: *Toward a Psychology of Being*; D. van Nostrand Co., New York 1986.
- Mcintyre M.: *Sin, Evil and Death in New Age*, in *The Way* 33 (1993) 210-221.
- Northcott M.S.: *New Age Rites. The Recovery of Ritual*, in *The Way* 33 (1993) 189-198.
- Obrist W.: *Tiefenpsychologie und Theologie. Aufbruch in ein neues Bewusstsein*, Benzinger, Zürich, 1993.
- Oraison M.: *Der halbierte Mensch. Die Naturwissenschaften und der Seele des modernen Menschen*, Kindler, München 1992.
- Ripota P.: *Die Geburt des Wassermann-Zeitalters*, Goldmann, München 1987.
- Saliba J.A.: *A Christian Response to the New Age*, in *The Way* 33 (1993) 222-232.
- Sudbrack J.: *Mistica*, Piemme, Casale Monferrato 1992.
- Szentmártoni M.: *Nuova psicologia e pratica spirituale*, in Bernard Ch. A. Ed.: *La spiritualità come teologia*, Paoline, Cinisello Balsamo (Mi) 1993, 206-231.
- Underhill E.: *L'educazione dello spirito*, Bocca, Torino 1926.
- Woods R.: *What is New Age Spirituality?*, in *The Way* 33 (1993) 176-188.

Szentmártoni Mihály
TÁVLATOK, 1994/5

A FIATALOK HITRE NEVELÉSE

Ez a dolgozat egy esettanulmány a hitre nevelés személyes tapasztalatairól. A tudományos megközelítést mellőzöm, hiszen általánosításra csak nagyon korlátozottan van lehetőségem. Ilyen típusú dolgozatban természetesen tartom az egyes szám első személyt; remélhetőleg sehol sem kelt viszsztatetszést az olvasóban. A szándékom nem metodikai cikk megírása; a tapasztalataimat írom le, amelyek módszertani, történeti (szociológiai) természetű elemeket tartalmaznak. A legfontosabb rész azonban magára a nevelésre vonatkozik: felidézem

azokat a beszélgetéseket, amelyek jó eszköznek bizonyultak arra, hogy néhány tanítványom közelebb kerüljön Istenhez.

A háttérrel szólva röviden a következőt kell elmondani. Mintegy 22 éve tartok egyetemi előkészítő tanfolyamokat a budapesti orvosegyetemen fizikából. A résztvevők legnagyobb része az orvosi egyetemre pályázik, de vannak köztük mérnökjelöltek, természettudományi karokra vagy főiskolákra jelentkezők is. Az előadások mindaddig ingyenesek voltak, abban az értelemben, hogy nem kellett érte fizetni a diákoknak, és

én sem kaptam érte fizetséget. Minden tanév elején, az első előadáson elmondom, hogy ugyan nem kell fizetniük a részvételért, de majd orvosként, tanárként tovább kell adniuk, amit itt kapnak. Én magam is sokat kaptam ezeken az előadásokon: lehetőségem volt arra, hogy kidolgozzak egy eredeti és hatékony tanítási módszert, valamint sok fiatalot ismertem meg, és lehetőségem adódott a nevelésre, ahogy a tizenhét-huszonkettő év közötti lányokat és fiúkat lehet nevelni: elsősorban példával. Szeretem ezt a korosztályt, és azt hiszem, értem is őket. Sok-sok problémájukat megismertem, hiszen a hatékony tanítás alapvető feltétele az együtt gondolkodás. Azt hiszem, sikerült ezt elsajátítanom, hiszen eleinte a különbség is kicsi volt. Az előadások iránt nagy volt az érdeklődés, sőt azt a szándékomat is méltányolták, hogy fegyelmet kértem, és meg is követeltem. Törekedtem arra, hogy a fizikáról szóló előadások felvilántsák a természet szépségét, a természet-tudományos gondolkodás eleganciáját, esztétikai értékét. Ismert, hogy mekkora szerepe van az esztétikának a fizikában is: sok felismerés és felfedezés alapján volt a megfigyelő és gondolkodó ember igénye a harmóniára, és az a meggyőződése, hogy van valami objektív abban, amit szépnek nevezünk. Világnézeti és vallási kérdésekről direkt formában (a tárgy természete és a tanfolyam célja miatt) nem volt szó.

Néhány év múlva egymástól függetlenül (kettesben beszélgetve) bizalmasan többen feltették a kérdést: "Tanár úr vallásos?" A vallás, a hit kérdései egyre többször kerültek szóba négyszemközt beszélgetéseken, emlékezetem szerint mindig úgy, hogy az első kérdést a diákom tette fel; én nem kezdeményeztem, de természetesen nagyon figyeltem minden közeledésre.

A négyszemközt beszélgetések általában az órák közötti szünetben történtek, de előfordultak más alkalmakkor is. Megtörtént, hogy az egyik leány megkért, hogy segítsék fellebbezését megírni; a másik elmaradt a tanulásban, és néhány órát külön is foglalkoztam vele. Néhányukkal a lakásomon

beszéltem; ilyenkor természetesen beleláthattak a családi életünkbe, a gyermekeimmel találkozhattak, a feleségemmel beszélhettek.

Ezek a - 17 és 22 év közötti - fiatalok nem voltak gyakorló vallásosak, sőt legtöbbjük nem volt megkeresztelve sem. Többen kifejezetten hitetlennek vallották magukat; volt olyan több is, aki már találkozott valamely erőszakos szektával (például egyikük a sámánizmussal). Különbözőhelyről jöttek. Az egyiknek az édesapja jól kereső, orvos, édesanyja magas beosztású tisztviselő volt. Egy másiknak a szülei kifejezetten marxisták voltak, a harmadik diákom beteg édesanyjával élt együtt, nagyon nehéz körülmények között, érzelmileg is szegény környezetben. Volt közöttük, akinek az édesapja bíró volt, aki beosztása miatt nem nevelte leányát vallásosnak. Megint másnak alföldi gazdag földművelők voltak a szülei, akik azért nem nevelték gyermeküket vallásosnak, mert ez az életben hátrányokat fog okozni. Lányok többen voltak, mint a fiúk, és azt tapasztaltam, hogy legtöbbjüknel nem gátolták erkölcsi hiányosságok a közeledést.

Az első kérdés mindig ez volt: "Tanár úr vallásos?" A válaszra időt kellett szánnom, ez általában az első alkalommal fél órát vagy többet vett igénybe. Nem kérdeztem vissza, hogy miből gondolkod, hanem elmondtam, hogy miért vagyok az. Nem biztos, hogy a legkimerítőbb, legbölcsebb választ adtam, de törekedtem arra, hogy pontosan az ő kérdésére válaszoljak, és kerüljem az előre gyártott sablonokat. Elmondtam, hogy mint természettudományokkal foglalkozó ember nagyon rosszul érezném magam olyan világban, ahol a természet törvényei uralkodnak. Otthon érzem magam a rejtelmek, titkok és csodák között, mert nem vagyok kiszolgáltatva nálam kisebb dolognak, a szellem nélküli anyagnak és a véletlennek. Gyermekkori élményemet mondtam el mindenkinek. Talán hat éves voltam, amikor egy "kognitív" istenélményem volt. Ez azóta is megvan, és meghatározó élmény egész életemre.

Elmondtam: kis gyermek voltam, amikor először eltöprengtem azon, hogy mennyire nem szükségszerű az, hogy vagyok. Ha nincs Isten, gondoltam, akkor az én létem itt merő véletlenség. Ha a természeti törvények valamilyen összjátékaként úgy jöttem a világra, hogy két sejt véletlenül találkozott, akkor igen nagy szerencsém van. Abból az aktusból, amelyből én születtem, sok millió lehetséges testvérem nem született meg. Rám esett a véletlen választása! Ugyanazon az alapon, ahogyan én kerültem a felszínre, sok-sok más gyerek jöhetett volna világra. Én születtem meg. Ez azon múlt, hogy az a bizonyos hím ivarsejt győzött a többi felett. Ha másik két sejt találkozik, akkor már nem én vagyok! Természetesen nem hiányoznék senkinek, hiszen édesanyámnak született volna egy fia vagy egy lánya. Soha senkinek eszébe nem jutnék. Mint ahogyan egyetlen lehetséges testvérem sem jut eszébe senkinek sem azok közül, akik velem együtt várták a megtermékenyítés pillanatát!

A létem tehát olyan módon véletlen, mint amilyen véletlen az lenne, ha tízmillió tombolavásárló közül én nyerném meg a főnyereményt. De még inkább: hiszen édesanyám egy héttel, két héttel, három hónappal korábban foganhatott volna. És anyám, apám, nagyszüleim, dédszüleim léte is pontosan ilyen véletlen. A létem ebben a világban olyan véletlen, mint a világmindenségben egy gombostűt egyetlen próbálkozással fellelni. A vak véletlen terméke vagyok, amely mint a gyors folyó a szennyet, a felszínre dobott. Ez a véletlen nem jóindulatú velem: nem volt jóindulatú sok-sok potenciális testvéremmel, akikkel a lét kapujában várakoztam, és akik végleg lekéstek az életről. Engem ez a véletlen bármely pillanatban eltiporhat, megsemmisíthet. Ezer veszély leselkedik rám; miért kímélne meg ez az irracionális véletlen?

Van más magyarázat is. A létem nem véletlen. Valaki, valami Nagy már a születésem előtt, már a szüleim születése előtt, a világ keletkezése előtt kigondolt. Már akkor számított a jöttömre. Benne már akkor megfogantam, amikor a teremtetés forgató-

könyvén gondolkodott. Úgy nincs is jelentősége, hogy melyik két sejt találkozik: én jövök, nekem készítette ezt a pillanatot.

Az alternatíva így fogalmazódott meg:

(I.) A létem magyarázataként elfogadom, hogy valamely - természeti törvények által irányított - materiális véletlen hozott létre. Ettől az irracionális véletlentől én semmi jót nem várhatok. Ez a véletlen azonban, noha sötét és kiismerhetetlen, emberi eszközökkel vizsgálható: természete a tudományos kutatás eszközeivel megközelíthető, legalábbis ez az illúziónk: nem tudom igazán kézben tartani, de nem kell magunknál lényegileg magasabbra tartani.

(II.) Elfogadom, hogy Valaki a természeti törvények felett, a véletlen uraként rám már akkor gondolt, amikor a földön a láva fortyogott, már akkor kigondolt, amikor még az életnek nyoma sem volt. Ő azonban sokkal nagyobb nálunk: lényegileg nagyobb, nem vizsgálható tudományos módszerekkel.

Ittlétem mindkét értelmezése bizonyos nehézségekkel jár. Ha az első mellett álllok ki, akkor az irracionális természet részének tekintem magam, annak a természetnek, amely a létre hívott, de amelynek végül is része vagyok, amely ezért nem is nagyobb nálam. Otthontalan vagyok, de nincs nálam nagyobb. Ha a másik alternatívát fogadom el, akkor megtalálom a helyem ebben a világban, amely nem ellenséges, hiszen évezredek óta készítik arra, hogy jönni fogok. Otthon vagyok. De el kell fogadnom, hogy nem én vagyok a legnagyobb, hogy van nálam nagyobb: akinek a létemet köszönhetem, aki ura a véletleneknek, a természetnek, akihez nem közeledhetek tiszteletlen vizslató szemekkel.

Úgy döntöttem, hogy a második magyarázatra teszem fel az életem. Az átélt létem evidenciája és ezzel együtt az átélt esetlegességem szükségszerűen vezet e! Istenhez. Istenbizonyíték ez igazából: saját létem evidenciájának és a megrázó esetlegességemnek egyidejű intenzív átélése Istent nyilvánvalóvá teszi előttem. Az egész okoskodásnak kulcsa az az ellentmondás, amely a létem kézzelfoghatósága és a megdöb-

bentő volta között fennáll: a létem nyilvánvaló (evidens) és elképesztő (abszurd) is egyben.

Az Istennel való egzisztenciális találkozásom ez volt. Ő volt az, akiben a létem értelmet nyert. Mindenekelőtt nagy hálát éreztem, az ajándék miatt, mert jó élni. Öröm és biztonságérzés töltött el. Isten ebben a pillanatban azt a Valakit jelenti, aki a létem értelme, aki azt akarta, hogy legyek, aki helyet készített nekem ebben a világban. Hatalmas és jóságos személyt jelentett, akinek minden bizonnyal terve van velem, hiszen nem véletlenül születtem meg. Az istenélményem nem tartalmazta még a filozófiai istenfogalom elemeit. Csak éreztem: Isten jó és hatalmas. Betöltött az öröm, hogy megmenekültem a nemléttől, a semmitől, és hogy nem véletlenül menekültem meg. Ugyanakkor világos volt előttem, hogy ezt a megrendítő élményt más ember is átélheti. Mindenki gondolkodhat úgy magáról, mint én. Senki sem véletlen, senki sem "töltelék". Minden ember szerepel Isten ősi tervében. Minden ember kedves Isten előtt, ő mindnyájunkat gyermekeként szeret. Nem gondolhattam magamról, hogy csak én vagyok Isten "kiválasztottja". Természetes volt, hogy mindenki az. Úgy kell mindenkit látnom, ezért kell minden egyes embert szeretni. Istent bántom meg, ha a teremtményében nem fogadom el Őt. Az Isten és az ember szeretete így találkozik. Általában ez volt az első beszélgetés, pontosabban: az első kérdésre adott válasz.

Úgy tapasztaltam, hogy, az első alkalommal másik kérdés nem volt. A válasz hitelesnek tűnt, a hatása megrendítő volt (nem utolsó sorban azért, mert nekem is az). A vallásos hit megrázkódtatással, megrendüléssel kezdődik, miként a tudomány kezdete a csodálkozás. Megrázkódtatásnak azonban kognitív élmény is lehet a kiváltója, amely az erre nyitott embernek átadható. Az élménynek az az alapja, hogy individuális létemet nem magyarázhatom a világból. A létem megdöbbenő.

Azzal zártam az első beszélgetést, hogy magam részéről a témát befejezettnek te-

kintem, és nem fogom szóba hozni, amíg ő nem kezdeményezi. Csak akkor beszélünk ezekről a kérdésekről, ha ő is igényli. Rajta a sor; ha akarja, folytatom, ha nem, akkor úgy teszek, mintha soha nem beszélünk volna ezekről a kérdésekről, és járjon fizikára úgy, mint eddig. Döntő kérdés, hogy a szabadságát tiszteletben tartsam, saját lelkiismeretem szerint is, hiszen egyetlen lépést sem tehetek a lelke felé az engedélye nélkül. Ez a gesztus a hitre nevelés alapvető eszköze. Nekem fontos, hogy komolyan vegyem az Üdvözítő parancsát ("... tegyetek tanítványaimmá minden népet"), és egyidejűleg a legnagyobb mértékig tiszteletben tartsam a szabadságát.

Nem emlékszem senkire sem, aki ne igényelte volna a további beszélgetést. Volt olyan, aki két hónap elteltével kért meg, hogy folytassuk. Egy másik elbúcsúzott, és elment, majd egy óra múlva felhívott, hogy szeretne visszajönni, a beszélgetést folytatni. Emlékszem arra a lányra, aki azt mondta, hogy máris, egy percet sem akar várni.

Az első igen után, tudniillik hogy folytassuk a beszélgetést, rendszeresen időt kellett szakítanom rá, szinte mint egy órarendben. Hetente ültünk le egy-másfél órára, hogy egy-egy kérdést végigbeszéljünk. A megbeszélt témák eleinte rögtönzésszerűen adódtak, később úgy tűnt, hogy hasonló gondolatmenettel lehet a legtöbbjüket megközelíteni. Hihetetlen szomjúságot tapasztaltam az intellektuális élmények iránt. Örömet okozott nekik, ha sikerült valami lényegeset megvilágítani, világos szavakkal leírni. Ezért sokszor szakítanom kellett a ha-gyományos vallásos szóhasználattal. (Meggyőződésemm, hogy a fiatalokat akkor tudja a katolikus egyház megközelíteni, ha megújítja a nyelvezetét, de a lényeges kérdésekben egy tapodtat sem enged.)

Eleinte nem nagyon tettek fel kérdéseket, csak azt mondták, hogy folytassuk a beszélgetést. A végigbeszélt gondolatmenetek egyre inkább kicsiszolódtak, határozott tematikai jelleget öltöttek. Alább vázolom a

legfontosabbakat; ebben a tanulmányban nem lehetséges, hogy mindet leírjam.

Az egyik legfontosabb kérdés a hit mi-benléte, a hittel összefüggésben pedig a szabadság lényege. Ehhez - így tapasztaltam - szükséges, hogy beszéljünk arról, hogy kétféle világ létezik, a külső és a belső világ. Abból indultunk ki, hogy Descartes alapvető kijelentése - "Gondolkodom, tehát vagyok" - tulajdonképpen nem tudományos vagy filozófiai megállapítás, hanem a saját evidenciaélményének a kifejezése. Semmi sem olyan nyilvánvaló, mint az, hogy vagyok. Létezésemmel együtt átélem az azonoságomat, azt, hogy a 10 évvel ezelőtti én is én vagyok. Azt, hogy az akkori fájdalom is élénken él bennem, az akkori öröm ma is az enyém. Az élmények stabilizálják a személyiséget. Ez a világ az, amely ugyanaz akkor is, ha elutazom, ha más vidékre költözöm. Megmarad akkor is, ha elveszítem a kapcsolatam a tárgyak világával.

Ebben a belső világban érzek, aggódok, ebben ér a fájdalom és az öröm. Ebben hozom meg az alapvető döntéseimet. A hitem, a szeretetem és a reményem ebben a világban élem meg. Ebben vár rám a boldogság, vagy ebben lefelédik rám a pokol. Ez a szellem világa. Ebben is hasonlítunk Istenre: az ő belső életének a mi világunk a szerény hasonmása.

Ezzel a világgal szemben áll a külső világ. A külső világ a tárgyak, a dolgok, a más emberek világa. Az egyik így, a másik úgy jelenik meg a tapasztalatomban. Mindenképpen azonban rajtam kívüliek. Ez a külső világ majdnem olyan magától értődő, mint a belső. Nem annyira evidens persze, ezért nagyon következetes, de nem túlságosan intelligens filozófusok ezt a külső világot kétségbevonták. Mások csak azt hangsúlyozták, hogy ismeretelméletileg nem olyan nyilvánvaló, mint a belső világ: a külsőt nem lehet olyan kényszerítő erejű tapasztalattal alátámasztani, hogy gondolkodom Végző soron bármelyik barátomról gondolhatom azt, hogy nem létezik, csak álmodom őt. Hogy illúzió az egész, nincs, csak az én

képzeletemben. Csak azt nem állíthatom, hogy magam csak álmodom, hogy képzeletem terméke vagyok.

A külső és a belső világ világos megkülönböztetése az emberi szabadság értelmezéséhez vezet. Az emberi szabadság relatív fogalom: a belső világ nézőpontjához tartozik. A külső világ kategóriáival nem lehet leírni. Az ember ugyanis annyiban szabad, amennyiben a belső világa nem része a külső világnak. A szabadság pedig összefügg a hittel, amely az emberi szellem aktivítása, a szellem szabad tette.

Hatékonyak tűnt a következő - egyes pszichológusok szerint leegyszerűsített - személyiségmodell. Kiindulásul az szolgált, hogy az emberi szellemnek három alapvető működése van: az értelmi (kognitív), az érzelmi (affektív) és az akarati (konatív) működés.

Az értelmi működés az, amikor összedok két számot, vagy amikor megpróbálom megérteni a másik ember tetteit, vagy amikor rájövök valamilyen tudományos rejtély nyitjára. A szellem érzelmi rétege működik, ha megharagszom valamiért, megszeretek valakit, vagy szerelmes leszek valakibe. Végül az akarati dimenzió működése az, hogy elhatározom: leszokom a dohányzásról, vagy kényszerítem magam arra, hogy koncentrálok egy feladatra. A konatív struktúra működése az, hogy elhatározom: megmászom a Himaláját, vagy hogy megházassodom.

A három szellemi tevékenység nem választható el egymástól. Hogy elveszek valakit feleségül, a szellem akarati tevékenysége, elhatározás kérdése. Meg kell azonban gondolnom, hogy lehet-e választottammal egy életre szövetséget kötni. Olyan valakit akarok feleségül venni, akit szeretek. Nem akarok olyan nővel házasságot kötni, akibe nem vagyok szerelmes, vagy aki ellen az eszem tiltakozik. A belátás és a szerelem azonban kevés a házasságkötéshez. Ahhoz döntés kell, és dönthetek az érzelmeim és az eszem ellenére is.

Így van ez a hittel is. A hit nem a bizonytalan tudás kifejezése. Sokszor mondjuk:

"lehet, hogy egy bizonyos dolog megtörtént, lehet, hogy nem. Azt hiszem, igen." A hit más. Nem elsősorban az, hogy igaznak tartunk valamit, amit nem tudunk bizonyítani.

A hit vállalkozás. Döntés az ismeretlen mellett. Egy be nem látott kaland vállalása. Magunk kiszolgáltatása az ismeretlennek, a rajtunk kívül állónak. Ilyen értelemben a hit aktusa az, hogy megházasodom. Vállalom a közös sorsot, az ismeretlen jövőt, a terhet és az örömet. Vállalom, hogy nem hagyom el a feleségem semmiféle bajban. Akkor is mellette döntök, ha fennáll annak a veszélye, hogy nem fog nekem gyermeket szülni, ha beteg gyermekünk születik, akinek a terhét egy életen keresztül hordozhatom. Vagy feleségem beteg lesz, és éveken keresztül ápolom. Mégis kitartok, mert ha nem, akkor egyedül maradok. Beszűkülök és önző leszek. A fejlődés feltétele a jövő reménykedő akarása, a kockázat vállalása. Az a készség, hogy elindulok az ismeretlen felé, a rajtunk kívül álló felé. Mert különben megdermedünk. Az ember fejlődő lény. Ha lemond az jóról, szellemileg meghal. A hit: az igazi kaland, az emberi egzisztencia legnagyobb lehetősége.

A vallásos hittel is ez a helyzet. Az ember előtt két választás áll: vagy véget ér a valóság a kézzelfoghatónál, a tudomány kutatási területénél, vagy van a látható világon túl egy nagyobb világ. Az ember átéli egzisztenciájának a törékenységét, esetlegességét, egyedüllétét és idegenségét a világban. Ugyanakkor érzi, hogy többre hivatott, a teljességre vágyik, boldogságra. Ekkor kerül szembe a kérdéssel: a világ véget ér-e ott, ahol a tudomány megáll, vagy többet is kínál? Szabadon dönthet: elutasítja a természetfeletti világot, mert túlmutat a tapasztalataink körén, vagy vállalja a kockázatot, és az életét úgy rendezi be, hogy kiszolgáltatja magát az ismeretlen természetfelettinak, hogy ne legyen reménytelenül kiszolgáltatva a természet (és a véletlen) törvényeinek.

A hit alternatívája nem a tudomány, hanem a fejlődés lehetőségének az elutasítása:

az ember bezárkózása önmagába. Itt már szólni lehet arról, hogy óriási paradoxon ez: "Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, aki pedig elveszti, megmenti azt az életre."

A következő kérdés az ember hivatása: mi végre is vagyunk a világon?

A mindenható Isten kifürkészhetetlen bölcsességében és isteni szabadságában úgy döntött, hogy azt a boldogságot, amelyben a Szentháromság él, megosztja. Sok-sok lényt teremtett ezért. (Talán belesajátítottunk ebbe a titokba, ha arra gondolunk, hogy az emberek azért hoznak gyermekeket a világra, hogy boldogságot osszanak.) Isten szabad elhatározásából döntött így, a szeretete vezette. Az ember hivatása tehát a boldogság, az emberi élet értelme és célja: a teljesség birtoklása, az Isten életében való részesedés. Ezért Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert. Így kellett tennie, mert azt a boldogságot, amelyre hivatottak vagyunk, másként nem élhetnénk meg. Istenhez hasonlatosnak kell lenni, hogy az általa felkínált boldogság befogadására képesek legyünk.

Szellemi lényeket teremtett Isten. Az anyagi világgal szoros kapcsolatban levő szellemeket. Mindegyiket partnerének alkotta, mindegyik embernek pótolhatatlan egyediséget adott. Ebben is hasonló Hozzá az ember. Valamennyi ember olyan egyetlen, mint ő, persze nem független tőle. Az ember esetleges, kiszolgáltatott, de más emberrel ki nem cserélhető. Az Istenhez másrészt a szabadságunkban hasonlítunk. A mi dolgunk és felelősségünk dönteni, hogy elfogadjuk-e az Isten által felkínált boldogságot. Isten nem teremthetett boldog gépeket. Nem hozhatott létre olyan lényeket, akikre - akár akarják, akár nem - rákényszeríti a teljességet. Ha Isten valóban az isteni boldogságban akarja részesíteni az embert, akkor hasonlatosságra kellett teremtenie: Isten pedig szabadon, szabad elhatározásból határozta el a teremtést. Az ember akkor lehet az isteni boldogság részese, ha igent mond rá.

Az embert mint a természet része nem szabad. Nem teheti meg, hogy a gravitáció vagy a kémia, a biológia törvényeit semmibe vegye. Nem szabad a genetikai, családi, társadalmi örökségétől sem. Gondolkodni sem tud annak a nyelvnek az adottságai nélkül, amelyet a szülei ráhagytak. Az embert ezer szál köti az anyaghoz, amelyből a teste vitetett.

Egy vonatkozásban azonban teljesen szabad. Az Isten felől az. Isten szabadon hagy bennünket afelől, hogy elfogadjuk-e azt a boldogságot, amelynek a vágyát kétségkívül a szívünkbe írta. Isten nem tolaszik, nem kényszerít. Nagyra értékeli bennünket, amikor a szabadságunkat tiszteletben tartja. Különben elvenné azt, amit a teremtéskor adott: a boldogság lehetőségét. Isten tapintatos, háttérben marad. Ez láthatatlanságának a mély értelme. Ha látható lenne, akkor megfosztana bennünket a szabad döntés lehetőségétől, azaz attól a képességünktől, hogy az isteni boldogságot pirtokoljuk. Ez az isteni ígéret - az Isten színelátása, az isteni boldogságban való részesedésünk - a végső döntésünk után következik be. Ez az üdvösség a mennyország.

Isten egyrészt rabnak teremtett bennünket, a természet, a világ törvényeinek alávetve. Másrészt szabadnak, önmagától. Istentől kapott hivatásunk egyrészt az, hogy megszerezzük a szabadságot a világgal szemben, felépítsük az autonómiánkat, ezzel a világot is szellemivé tegyük. Másrészt az, hogy szabadon alá vessük magunkat az isteni akaratnak, hogy neki adjuk a szabadságunkat a hit döntésében. (Ebből a szempontból is tanulságos az a vita, amelyet a protestánsok és a katolikusok folytattak: egyedül a hit üdvözít, vagy szükség van a jócselekedetekre is? Világos: csak a cselekedet üdvözíthet, az egyetlen szabad tett, a hit.)

Lehetséges azonban, hogy valaki ezzel a szabadsággal úgy él, hogy Isten ellen dönt. Ebben van az ember nagysága és a reális leselkedő veszély lehetősége. Az ember dönthet Isten ellen. Ez megoldhatatlannak látszó kérdést vet fel: ha az ember szabadon dönthet, akkor dönthet Isten ellen, vagyis a pokol, a kárhozat mellett. A kárhozatot a kozmológiai fekete lyukhoz szoktam hasonlítani, bár nem vagyok híve annak, hogy fizikai analógiákat használjunk lelki folyamatokra. A pokol lényege: a személy izolálódása, az egyedüllét. A kárhozott elvágja magát a szeretetközösségtől.

A kárhozat lehetséges, sőt minden egyes emberre leselkedő valódi veszély. Mindig elmondtam, hogy amikor Jézus az utolsó vacsora előtt kijelentette: "Egyitek elárul engem", az apostolok kérdezték: "Csak nem én?" Mindenki, aki "hisz magában", a figyelmébe kell ajánlani az apostolok kérdését. Az ember kész a rossz döntésre, sőt gyakran meg is hozza. Isten nem kényszeríti a lázadó szabadságot. Erről szól az első bűn története, de ezt bizonyítja a világban tapasztalható rossz, a háborúk, a baj és a szenvedés.

Ha így áll a dolog, akkor miért kellett Istennek vállalni ezt a kalandot? Szabad-e belemenni a teremtés kockázatába, ha el-kárhozhatunk? Mi menthet meg bennünket? Isten nem veheti el tőlünk a döntés felelősségét és kötelességét. Mert különben megfosztana attól, amiben Rá hasonlítunk, a szabadságtól. A teremtett ember pedig, aki végleges és megváltoztathatatlan igent adhatna, ilyen választ nem ad. Miben bízhatunk? Isteni megoldás a megváltás: Isten emberré lesz, hogy emberként (elsőszülöttként) igent mondjon a teremtett ember nevében Istennek. Ez a megváltás: Isten emberré lett, magára vette az ember nyomorúságos sorsát, hogy az ember részesüljön Isten életében.

Baranyi Károly
TÁVLATOK, 1995/5

BARTÓK BÉLÁRÓL

A halhatatlanság első ötven éve. 1945-ben ihletett és pontos zeneszerzői tervek szakadtak meg: teli kofferrel ment el. A nyomorúságos amerikai évek, amelyeket halálos betegség súlyosbított, mozarti végkifejletet hoznak: Bartók temetésén csak néhány közeli barát van jelen. Itthon és odaát nem sokan tudták, hogy a század egyik legnagyobb zeneszerzője volt. És méltatlanul keveset emlegetett ragyogó zongoraművész! Tudós népzene kutató. A remekművekben kifejezett személyes igazságát mély szenvedély, zárkózott, szigorú természet, szemérmes, de roppant távlatokat átfogó intellektus hozta létre: valamiféle morális tünemény. Talán ezért írhatta róla Németh László, hogy akkor is tanítanunk kéne, ha kottái mind elvesztek volna. Perceit Bartók nem pazarolta, szakadatlanul dolgozott, pontos órabeosztás szerint. A természet üdítette fel és ihlette. Sokat kirándult, nagy rovargyűjteménye volt. Kedvenc virága volt a napraforgó, amelynek spirálisában a természet adott a zene számára is struktúrát, mértani rendszert. Mégsem az aranymetszés, a létezés alaptörvényeinek felismerése, hanem a lélek, az emberi indulatok természetes és nemes indulatai s a rendkívüli tehetség teremtették meg ezt a mozarti nagyságot. Proustot is szerette, de műve kiteljesedéséhez a tiszta forrás közelében élő egyszerű emberek segítették hozzá. A népdalok, s ezek gyűjtésének spirituális élménye a Dunántúlon, Erdélyben, szlovák falvakban, vagy éppen Algériában!

Hangmúzeumi kincse a Rádióknak az a régi felvétel, amelyen Bartók versként mondja el a *Cantata profana* (román kolindák, pogánykori szövegemlékek nyomán életre kelt mai legenda) drámaian megragadó strófáit, a maga mértéktartóan szenvedélyes, fojtottan szemérmes hanghordozásával. A szarvasokká lett fiúk ebben a balladában a fák, a természet nyelvével szólnak: világuk a csillagoké. Az elveszett világ helyébe - micsoda fájdalmas, diadal nélküli győzelem! - új világ születik. Tóth Aladár egykori kritikájának szavaival: forró emberségével lelünk legmélyébe markoló üzenet ez, melyet egy költőóriás küld nekünk, aki a köz-

napi életünkből szakadt az örök szabadság magányára.

Bartók talán távol hitte magát Istentől: talán épp ezáltal volt közel hozzá. Utolsó, legbensőségebben szép lassú tételének élén ez áll: *Adagio religioso*. Figyelemre méltó, hogy Bach Máté-passiójának nyitózenéje és a *Cantata profana* erdőzúgása, bevezető muzsikája: testvérszene! A barokk és az új muzsika, a népzenei és az európai többszólamúság legszebb szerkezetei itt együtt élnek, hatnak. De ha már távolinak látszó dolgok megdöbbenő közelségét kell fölismernünk, akkor álljon itt Tamási Áron (a hatvanas években elmondott) rádiónyilatkozatának szövege, melyet az író Alkotás utcai lakásában rögzíthettem. "Nagy veszteség számomra, hogy Bartókot személyesen nem ismertem. Sokszor volt eszemben, hogy írjak róla, erre vágytam is, de féltem is az írástól. Vágytam azért, mert annak a szellemi forrásnak a hevületét, amely a két háború között Magyarországon is nyilvánosságra tört, valahogy ő tudta úgy kifejezni, hogy annak nemcsak zeneművészeti, hanem társadalmi, sőt világnézeti jelentősége lett. Amit róla mondani szeretnék, annak talán ez lenne a magja. Ennek a magnak a rokonait már a két háború között némely írónál megtaláljuk. Egy kicsit ilyen rokon mag az én *Rendes feltámadás* című elbeszélésem is, amely éppen abban az időben íródott, 1930-31-ben, amikor a *Cantata profana* a zene szárnyain felrepült."

Bartók balladájának csendes szabadságvallomását mindenki fejből tudja; a kilenc csodaszarvas történetének végén kitisztuló, derült harmónia tudatja, hogy "szájuk többé nem iszik pohárból, csak tiszta forrásból". Bartók eszméje a népek testvérré válása volt, minden háborúság és viszály ellenére. Babits Mihály szellemében is, aki a *Sziget és tenger* verskötet előszavában így ír: én hiszek a testvérségben; a színek együtt adják ki a képet, a hangok együtt adják a koncertet. Nemzet ne a nemzet ellen harcoljon, hanem az ellen, ami minden nemzet nagy veszélye: az elnyomás és a rombolás szelleme ellen!

Illyés Gyula nagy Bartók-verse a rettenet vízióit sejtí Bartók zenéjében: akár hangzavart is, "fűrész foga közé szorult reszelő sikongató jaját tanulja hegedű s éneklő gége" - hatalmas rapszódia, Vörösmarty kiáltását visszhangozza. De nem a zenét, hanem a Bartók által is képviselt nagy indulatokat jellemzi. A Bartók-zene atmoszférája, formái, arányai Mozartot

juttatják eszünkbe. És Pilinszky egyszer József Attiláról is így szól: ő Mozart. . .

A rettenet élményében remény. A remekmű kegyetlen és szép, mint a természet. Gyógyít, nem andalít.

Czigány György
TÁVLATOK, 1995/5

(folytatás a 2. oldalról)

Kelet-Közép-Európa egészét jellemzi bizonyos "idegenellenesség". Ezekben az országokban az emberek nem szeretnék "szokatlan" (színes bőrű, külföldi, beteg, alkoholisták, büntetett előéletű szomszédokat kapni. Ugyanez az adat másképpen is értelmezhető. A régió egészében és ezen belül nem utolsósorban hazánkban is beszűkült az emberek élettere. *Kevesen érznek közösséget a hazával, Európával vagy éppen a világgal* (a hazához való kötődésben Magyarország 27 ország között a 19. helyen áll). *A magyarok leginkább a "környékkel", a lakónegyveddel, a kisebb településsel tudnak azonosulni.* (A környékhez való kötődésben 27 ország között a 4. helyen állunk.) Ennek nemcsak a tágabb horizontok hiánya lehet az egyik magyarázata, legalább ilyen fontos a barátságok hiánya és elhanyagoltsága. Az életben fontosnak ítélt értékek kérdésében Kelet-Közép-Európa társadalmi két ponton térnek el nagy mértékben a Nyugattól, ezek a szabadidő és a barátok, valamint ismerősök kismérvű értékelése. Ez a befelé fordulás talán az önzés jele. A magyar társadalom majd egyharmada vallja, hogy a "szülőknek joguk van saját életükre, nem lehet tehát tőlük megkövetelni, hogy gyermekeikért feláldozzák". Ez az individualista vélemény Európa egyéb országaiban kivételszámba megy. A magyarországinál nagyobb arányban Dániában és a magyarral egyenlő arányban Németországban képviselik ezt a nézetet.

Az erkölcsi értékeket illetően a magyar adatok két megállapítást tesznek lehetővé. Egyrészt a "kis bűnök" iránt önmagunkkal és a társadalommal szemben rendkívüli mértékben *elnézők* vagyunk. Másrészt jelentős kisebbséget alkotnak azok a társadalomban, akik tulajdonképpen minden kérdésben szélsőségesen "engedékenyek". Mik a "kis bűnök"? A világon a magyarság vezet a tömegközlekedésben való potyázásnak, idegen autó engedély nélküli, átmeneti "kikölcsönzésének", ittas állapotban való autózásnak, az utcai szeméttelésnek, "kenőpénzek" adásának és kapásának helyeslésében. Csak két ország előz meg bennünket a hasznos hazugságot elfogadók arányában. Ezt a képet teljessé teszi, hogy a magyar társadalomnak körülbelül egy tizede az összes felső-

rolt kis bűnön kívül gyakorlatilag minden mást (a fiatalok közötti szexet, a kábítószer-fogyasztást, a homoszexualitást a prostitúciót, az öngyilkosságot és az eutanáziát) "mindenképpen rendben valónak" talál. Pl. az erősen ittas autózást Európa népességének 0,6 százaléka tartja "mindenképpen" és mindössze 1,6 százaléka "elfogadhatónak". A magyar társadalom 10,1 százaléka véli úgy, hogy "mindenképpen rendben van".

A vallásossággal kapcsolatos adatok részben megerősítik eddigi ismereteinket. Legalább havonta templomba jár az emberek 22,6, rendszeresen imádkozik a felnőtt népesség 25,8 százaléka. Megfordítva: legfeljebb nagy ünnepeken vagy éppenséggel sohasem megy templomba a társadalom 77,4 százaléka, és sohasem imádkozik 37,7 százalék. 1981-1990 között a vasárnapi templomba járók aránya 11,3-ról 13,7 százalékra nőtt, a (saját vallomásuk szerint) soha nem járóké 62,3-ról 49,2 százalékra csökkent. A hazai arányok elmaradnak az európai átlag mögött, amely pedig a vallásgyakorlásban kevésbé buzgó protestáns skandináv országokat is tartalmazza. (A vasárnapi templomba járás 1990. évi európai aránya 25,9%.) Istenben hisz Európa lakosságának 61,6, ezen belül a magyarság 57,6 százaléka. A halál utáni életben hisz az európaiak 37,9, köztük a magyarok 22,9 százaléka. A bűn létét elfogadja az európaiak 50,6, ám a magyaroknak csupán 34,7 százaléka.

Magyarország szemmel láthatóan vallástalanabbá vált, mint az európai átlag. Annál inkább figyelemre méltó az egyház közmegebecsülése és a vele szemben támasztott várakozások. 1990-ben az egyházba vetett bizalomban Európában csak hét ország előzte meg Magyarországot (Írország, Izland, Lengyelország, Lettország, Litvánia és Olaszország). A magyar társadalom 65,2 százaléka úgy vélte, hogy az egyház hitelesen tud válaszolni az egyén erkölcsi problémáira; 60,7 százalék mondta, hogy az egyháznak van válasz a családi élet kérdéseire. 82,5 százalék hitte, hogy az egyház választ tud adni az élet értelmével kapcsolatban, és 42,7 százalék gondolta, hogy az egyház az ország időszerű társadalmi kérdéseiben is el tud igazítani. Nagyjából ugyanennyien kívánták, hogy nyilatkozzék is az egyház. E tekintetben az arányok hason-

lóak az európai átlaghoz. De az egyház szavahihetősége iránti bizalom Magyarországon kétszerese az európai és háromszorosa az észak-európai átlagnak. Lehet, hogy 1990 óta csökkent az egyház iránti bizalom, legalábbis politikai kérdésekben. Egészében azonban az európai meghaladó arányok ma is érvényesek. Furcsa helyzet! Az ország elvallástalanodott és erkölcsi ítélőképessége is megingott? Bizalmát a többség mégis az egyházba veti? Az értékrendvizsgálat alapszabálya: irányokat, törekvéseket és értékeket tár fel, ami nem esik egybe a jelen gyakorlattal, de a jövő gyakorlatot készítheti elő.

Nem szavatolhatom a hosszú idézet igazságát, hiszen több idő kell ahhoz, hogy az ember egy országot megismerjen. Azt azonban állíthatom, hogy a fenti leírás meglehetősen megegyezik az én eddig szerzett benyomásaimmal. Mindezt számomra azt jelenti, hogy nehéz itthon magyarnak lenni. A hazai valóság fájóbb, mint a "számkivetésben" dédelgetett álom. Mindennek ellenére nekem és nektek, akik külföldön éltek, nem a megálmodott nemzetiszínű magyar népet és országot kell szeretni, hanem a szürke valóságot, mert csak ez van. Ez a mi népünk, ebbe kell lelket öntenünk, ez a mi országunk, ezt kell újra felvirágoztatnunk. Elsősorban azoknak, akik itthon de azoknak is, akik fizikailag távol élnek az országtól.

Akik odakint olvasták írásaimat és hallgatták előadásaimat, emlékezhetnek, hogy magyarságnevelésünkben mindig az anyaországhoz való kapcsolódást hirdettem és a magyar nép sorsával való törődést sürgettem. Ennek az országnak és népnek valóban szüksége van pizstráng-lelkű emberekre, akik hisznek a Forrás-álmú hegytetőkben, aki hiszik, hogy embernek lenni több mint birtokolni és élvezeteket hajhászni, hogy az emberség ára és az igazi boldogság útja az önfeláldozó szeretet. Népünk megszabadult a szovjet elnyomástól és most a Mammon ölelésében raboskodik. Szolgaságból szolgaságba jutott. Országot pedig csak szabadszívű és tisztakezű emberek építhetnek.

Egy új Pünkösöd kellene hazánkban, hogy az életadó Lélek szabaddá tegye a magyarok szívét és a nyelvek Bábelében megtanítsa népünknek a szeretet nyelvét. Lélek kell ide és remény és kitartás. Nem lesz komoly változás máról holnapra, de lesz ha igazán akarjuk és elszántan dolgozunk érte. Fontos, hogy a "lelkes" emberek összefogjanak és egymást segítsék a küzdelem-

ben. A napokban olvastam a KMCSSZ drótpostáján egy kis elbeszélést, amit Cseh Tibor-bá talált egy erdélyi újságban, a tanmese szerzője pedig egy montreali magyar. Ide csatolom bezáróként:

Mire tanítanak a kanadai vadlibák?

TÉNY: A vadlibák csoportosan, V-alakban szállnak. Repülés közben mozgatják szárnyukat, s a levegő fenntartó ereje fenntartja a következő libákat. Ezért lehetséges, hogy 71 százalékkal hosszabb távolságot tudnak megtenni, mintha csak egyetlen pár repülne együtt.

TANULSÁG: Ha egymást segítve dolgozunk, s közösségi szellemben végezzük a munkát, sokkal gyorsabban és könnyebben érjük el a célt.

TÉNY: Ha egy vadliba kirepül a sorból és egyedül próbál célhoz érni, azonnal lelassul, mert nem segíti őt többé a levegő emelő hatása, amelyet a többi vadliba szárnycsapásai biztosítanak számára. Ezért gyorsan visszarepül a sorba, hogy repülése könnyebbé váljék a társai erőfeszítése által.

TANULSÁG: Ha van annyi eszünk, mint egy kanadai vadlibának, akkor együtt dolgozunk a közösséggel a közös cél érdekében.

TÉNY: Amikor a vezető vadliba elfárad, egy másik erős liba veszi át a helyét az élen.

TANULSÁG: A közösségben el kell fogadnunk egymásrautaltságunkat, s a megfelelő pillanatban átadni vagy átvenni a munkát éppúgy, mint a vezetést.

TÉNY: Repülés közben a hátsó vadlibák hangosan gágognak, hogy az elsőket erőfeszítésükben biztassák.

TANULSÁG: Egy közösség sem létezhet biztatók, szurkolók nélkül, és **fontos, hogy a "gágogás" biztató legyen.**

TÉNY: Ha egy vadliba megbetegszik, két társa leszáll vele, s addig együtt maradnak, amíg meggyógyul vagy elpusztul. A libák ezután visszatérnek a saját közösségükhöz vagy hármashoz vagy már csak kettesben, néha egy másik közösséggel repülnek, míg el nem érik a sajátjukat.

TANULSÁG: Ha annyi egyetértés lenne bennünk, mint a kanadai vadlibákban, átsegítenénk egymást a nehéz időkön.

Forrás: DeRoth László: Keresztény lecke a kanadai vadlibákról. - "VASÁRNAP" - Kolozsvár (folytatás az 5. oldalon)

Gratulálunk:

A budapesti Bethlen Gábor Alapítvány Marton Áron emlékéremmel tüntette ki a KMCSSz két csoportját.:

1. A Hunyadi Mátyás Munkaközösség, Hamilton ,Ont. Kanada
2. Zrínyi Ifjúsági Kör, Buenos Aires, Argentína

A Marton Áron emlékéremmel azokat a külföldi magyarokat tüntetik ki, akik a magyarság kultúrájáért, jóhíréért, és fennmaradásáért hosszú időn át áldozatos munkát végeztek.

A **Hunyadi Munkaközösség** öregcserkészei Magyarody Szabolcs cscst. vezetésével mar több mint egy évtizede amerikai és kanadai egyetemi könyvtárakba olyan angol nyelvű könyveket helyeztek el, sok ezer példányszámban, melyek megcáfolják az ellenségeink által terjesztett hazugságokat.

A **Zrínyi Ifjúsági Kör** Argentínában mar több mint 3 évtizede működik. A Kör tagjai mindig az argentinai csapatok rovereiből frissülnek fel. Ők gondoskodnak a hétvégi iskolában a magyar tanításról, intenzív kulturális életet élnek, irodalmi esteket rendeznek, regősmunkát végeznek, minden évben naptárt adnak ki, előadtak mar színdarabokat is (Sütő András drámákat). Munkájuk értéke felbecsülhetetlen egy olyan helyen, ahol mar nagyon megfogyatkozott a magyarok száma.